

LAPSE ARENG KOOLIEELSES EAS JA LAPSEHOIU ERINEVAD VORMID

Uuringu valmimist toetas Euroopa Ühenduse algatus EQUAL projekt "Lapsed hoitud, emad tööl". Uuringu teostas Inger Kraav (Ph.D), uurimus valmis juunis 2006.a.

© Perekasvatuse Instituut

<u>Sissejuhatus</u>	2
<u>2. Lapseaiaeaeline laps, tema areng ja vajadused</u>	3
<u>3. Sotsiaalne õppimine</u>	4
<u>4. Päevahoiu vormid ja kogemused mõningates Euroopa maades</u>	6
<u>5. Lapsehoiu tase ja heatasemelise lapsehoiu olemus</u>	9
<u>5.1 Raamtegurid</u>	10
<u>5.3 Kasvatusprotsessiga seotud tegurid</u>	13
<u>5.4 Põhihoid</u>	15
<u>6. Metoodika</u>	15
<u>7. Valim</u>	16
<u>8. Empiirilise uurimuse tulemused</u>	18
<u>8.1. Vanemate nägemus lapsele sobivast päevahoiuvormist</u>	18
<u>8.2. Ülevaade küsitletute poolt kasutatud hoiuvormidest</u>	20
<u>8.3. Probleemid päevahoiu korraldamisel</u>	21
<u>8.4 Kasvatuslikud probleemid vanemate nägemuse kohaselt</u>	23
<u>8. 5. Kokkuvõte vanemate hinnanguist erinevatele hoiuvormidele</u>	27
<u>8. 6. Vanemate kogemused alternatiivsetes hoiuvormides</u>	28
<u>Kokkuvõte</u>	32
<u>Kirjandus</u>	33

Sissejuhatus

XX sajandit nimetati kunagi *lapse sajandiks*. Eri teadusalade uurijad süvenesid lapse arengu salapärasesse maailma. Saadud teave varase lapseea otsustavast tähtsusest inimeseks kujunemisel üllatas ja muutis väljakujunenud suhtumist. Tundus, et inimkond oli õppinud last väärtustama, lapse vajadusi mõistma ja leidma teid ja vahendeid nende vajaduste rahuldamiseks.

Käesoleval ajal tehtud uurimused näitavad siiski, et "kuldne lapseõlv" on siiani vaid unistus. Selleks et teada, milliste väljakutsetega laps tulevikus kokku puutub, tuleb last näha ja mõista nendes argipäeva kontekstides, milles ta elab. Lapseõlve, ühiskonda ja arengut käsitlevas põhjamaade uurimuses (Lahikainen, Strandell, 1991) on otsitud vastust küsimustele: milliseks on moodustunud lapse argipäev põhjamaistes heaoluriikides, millega puutub laps kokku ja millega peab ta päeva jooksul ühel või teisel viisil toime tulema, kuidas on lapse maailm üles ehitatud, millised komponendid on selles kõige olulisemad, kus võib lapse subjektsus teostuda. On teada, et laps vajab täiskasvanuult ennekõike soojust, turvalisust, lugupidamist ja selgeid piire - ja teame ka seda, kui napid on vanemate võimalused ise oma last päev-päevalt toetada, juhtida ja ohtude eest kaitsta. Kodu ja vanemate osa lapse elus väheneb, koduvälise maailma osa suureneb. Kuidas tuleb laps sellise tendentsiga toime? Mis peame meie täiskasvanutena tegema, et kompenseerida lapsele tekkivaid puudujääke?

Sellisest olukorrast lähtuvad küsimused, millele vajame vastust oma päevahoiusüsteemi üle vaadates ja korrastades.

Makroühiskonna muutused mõjutavad otseselt ja põhjalikult lapse elu. Süvenedes lastega seotud seadustesse, erinevate komisjonide töösse ja eelmise sajandi lõpul läbiviidud uurimuse tulemustesse, avastasime, et lapseõlve mõistetakse erinevates põhjamaades üllatavalt sarnaselt. Laste turvalisust käsitleva Soome-Eesti ühisuurimuse tulemusena (Soome esindaja A.R. Lahikainen, Eestis I. Kraav) selgus, et ka eestlaste ja soomlaste lapseõlves leidis märkimisväärsed sarnasusi. Rahvuslike kultuuride vahelised erinevused jäävad maid ühendavate tegurite varju. Kuigi mõlemas uurimuses leiti ka maadevahelisi erinevusi, näisid kõige huvitavamad erinevused lapseõlve ilmnemisviisides peituvat just sellistes moderniteeditegurites, mis klassifitseerivad lapsi uuel viisil.

Lapse argipäeva moodustumise vahelised kultuurilised erinevused erinevate põhjamaade vahel on väiksemad kui üksikute laste igapäevased erinevused sõltuvalt sellest, kas nad kasvavad kodus või lasteaias.

Lapseõlve veetmine osaliselt lasteaias on moderniteeditegur, mis ühendab lapsi üle rahvuste piiride. Uurimistulemuste põhjal võib järeldada, et 5 - aastasel lapsel, kes ei ole käinud lasteaias, on raskem mõista oma maal lasteaias käivat last kui teisel maal elavat last, kes samuti ei ole käinud lasteaias (muidugi arvestamata keelebarjääri) (Lahikainen, Strandell, 1991).

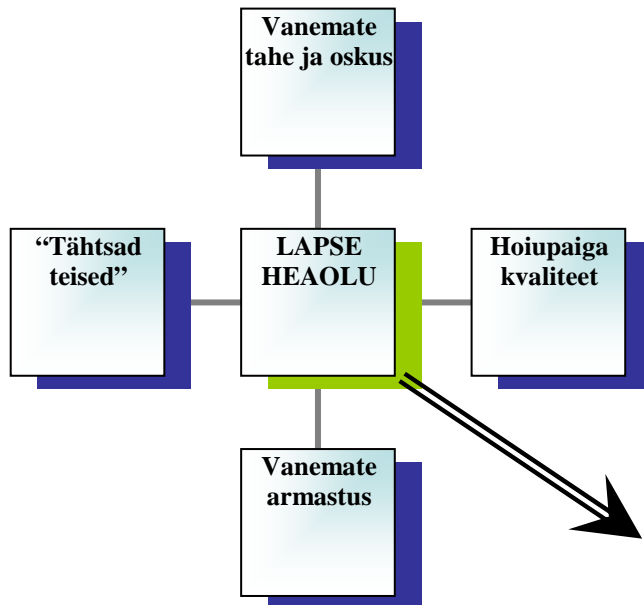
Arvestades lasteaedade kasvavat osatähtsust tänapäeva laste elus on oluline teada nende võimalikke arengut soodustavaid ja takistavaid kvaliteete.

Erilist tähelepanu pööratakse siiski perepäevahoiule kui alternatiivsele hoiuvormile, mis võiks täiendada ja mitmekesistada hoiuvõimalusi Eestis.

Perepäevahoid on laste päevahoiu vorm, milles üks hoidja hoiab kodus 4-6 erialist last.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on välja selgitada, kuidas lapsed teavad ja tunnevad erinevaid hoiuvõimalusi ja millised on olnud lapsevanemate endi kogemused sõltuvalt hoiuvormist.

JOONIS1 Päevahoiu seos lapse heaolu ja arengutingimustega

Võime tulla toime iseenda, oma elu, inimsuhete ja tööga. Olevikus ja tulevikus

2. Lapseaiaeaeline laps, tema areng ja vajadused.

Et teostada uurimust laste päevahoiu kohta, vajame teadmisi

- lapse arengu seaduspärasustest, vastavate arenguperioodide arenguülesannetest ja ealiste iseärasuste ignoreerimisest tulenevatest ohtudest;
- laste päevahoiu põhiolemusest ja tavalisemate hoiuvormide eripärast;
- laste arengut soodustavatest ja takistavatest teguritest päevahoiu eri vormides.

Sündimisest saadik kasvab ja areneb laps sotsiaalses kommunikatsioonis teiste inimestega. Mitte ainult see, mida ta teeb, ei tekita temas sisemisi valmisolekuid, vaid tema enesetunnetust määrab ka see, kuidas teised inimesed teda peegeldavad (sümboolse interaktsionismi vaatepunkt - Mead 1964, Denzin 1982). Areng liigub sotsiaalselt psüühilisele, interpsüühilisele intrapsüühilisele. Selle tagajärjena, mõistes ja analüüsides nähtavat, õpib inimene mõistma ka nähtamatut, sisemist

Viimasel ajal tehtud psühholoogiliste uurimuste põhjal on lapses toimuv areng peamiselt isiksuslik. Self-teoreetikud rõhutavad, et lapsel on kaasasündinud võime eneserefleksiooniks (Kohut, 1976; Kernberg, 1980). Daniel Stern (1985) väidab, et mõjutuste organiseerimise kaasasündinud printsiip on mina/teised, kusjuures *mina* ei ole sugugi teistest sõltumatu, vaid on ühtlasi teiste poolt loodud. Lapse arengu mõistmine eeldab niisiis nende kontekstide mõistmist, milles või mille suhtes areng toimub (Hartup, Borman, Fishbein, 1982).

Arengupsühholoogia tähtsaima seaduse kohaselt ei saa lapse poolt läbielatud tühistada, olematuks muuta. Arenemisprotsessid ei ole pööratavad. Arengut mõjutavad nii endogeensed kui ka eksogeensed faktorid. Lapse sisemine areng on paljus määratud tema küpsemisega - lapsele ei saa õpetada midagi niisugust, milleks ta veel valmis ei ole. Küll on aga võimalik, et õpetamine lähima arengu tsoonis soodustab arengut (Võgotski.)

Lapse arengut võib vaadelda perioodidena, iga periood püstitab oma arenguülesanded, mille sooritamine toimub kõige parema tulemusega ja kõige väiksema vaevaga sensitiivsel e kriitilisel perioodil. Mida väiksem on laps, seda selgem on arenguülesannete seos vanusega, seda lühema perioodi jooksul tuleb toime tulla kogu lapse edaspidist elu mõjutavate ülesannetega. Õigel ajal tegemata jäetud on väga raske või isegi võimatu tagantjärele ära teha. Mitte miski, mis laps psüühilisel alal pärib, ei ole lõplikult välja kujunenud. Iga külg tema olemusest peab kasvama/edasi arenema. Kõik ta tunded, mõisted ja hoiakud on kasvamise ja kogemuse resultaat (Gesell).

Mida noorema lapsega on tegemist, seda õrnem ja tundlikum on ta iga mõjutuse suhtes. Imikueas kogetu paneb aluse lapse hilisemale suhtumisele iseendasse, inimestesse enda ümber ja maailma. Kiindumussuhte areng algab imikueas, jätkub aga veel järgnevatel aastail.

Ehkki arvatakse, et kiindumuskäitumine on inimesele kui liigile iseloomulik, ei ole kõikide laste kiindumus optimaalselt turvaline. Bowlby (2005) seletas kiindumuse väljakujunemist lapsele lähedase täiskasvanu (ema) kättesaadavuse/ emast lahusolekuga varases lapsepõlves. Siiski on ka neil lastel, keda pole emast lahutatud, erinevusi kiindumussuhtes. Ainsworth et al (1978) uurimuste kohaselt on turvalise kiindumuse eelduseks lapse tarvetele vastav hooldus ja tema aktsepteerimine täiskasvanu poolt. On oluline, et täiskasvanu suudab aktsepteerida lapse tundeid, kindlasti ka negatiivseid tundeid, ja austab lapse iseseisvust, ei kipu lapse tegevusi asjata katkestama.

Kõik vanemad pole sensitiivsed, mõnede käitumine võib olla ennustamatu ja ebajärjekindel. Laps õpib erinevaid strateegiaid (viha ilmutamine või eriline abitus või jonn vms), et maksimaliseerida ümbritsevalt inimestelt saadavat tähelepanu.

Lapse päevahoiu korraldamisel tuleb lähtuda lapse arengu seaduspärasustest. Mida nooremana tuleb laps hoidu, seda õrnem ja tundlikum ta on, seda enam vajab ta tarka ja armastavat inimest enda eest hoolitsema. Kui päevahoid on korraldatud viisil, mis ei soodusta või isegi takistab arenguülesannete täitmist, siis võivad tagajärjeks olla tõsised häired ja probleemid lapse isiksuse edasises arengus.

Et arvestada lapse arenguülesandeid ja vajadusi, peaks lapsehoid vastama vanusest tulenevatele järgnevatele nõudmistele:

- 1. eluaasta - pidev tähelepanu, soojus ja hellus, et kujuneks põhiturvalisus kui alus positiivsele suhtumisele maailma ja inimestesse.
- 2. eluaasta - mõistlikud rutiinid ja paras määr iseseisvust, et aidata kaasa iseseisva *mina* kujunemisele, saades üle pettumustest ja sobitudes piirangutega
- 3.-4. eluaasta - positiivne tagasiside, et õppida tegema valikuid, selekteerides oma tahtmisi (tahtmised, mille läbiviimiseks tuleb pingutada - ja need, millest tuleb loobuda)
- 3.-6. eluaasta - esimene loovuse periood, laps vajab toetust kujutlusvõime arenguks ja rikastamiseks
- kogu kasvuaeg, 1-6 a.
 - a) turvatunde loomiseks ja säilitamiseks ning initsiatiivi arenguks vajab laps selgeid reegleid ja kindlaid piire, mis pakuvad samas rikkalikult tegutsemisvõimalusi
 - b) eneseusalduse saavutamiseks ja suhtlemisoskuse arenguks vajab laps kogemust, et täiskasvanu rõõmustab ta edusammude üle ja tahab temaga koos olla.

3. Sotsiaalne õppimine

Sotsiaalsele arengule pannakse alus kodus alates kõige varasemast east. On andmeid, et ema oma uskumustega lapse kohta mõjutab lapse teatud isiksusejoonte kujunemist juba alates vastsündinueast. Intensiivne on areng eriti esimestel eluaastatel (kiindumuskäitumine, põhiusalduse teke jne), aga ka järgnevatel aastatel kogu koolieelses eas.

Tänapäeva koolieelse kasvatus eesmärkide ja programmidega tutvumine eri maades näitab, et üha enam tähtsustatakse just sotsiaalset kasvatust, s.o lapse sotsiaalse õppimise toetamist.

B. Botvin et al. (1983) soovivad eluuskuste trennimist, mis sisaldab

- a) enesega toimetuleku oskuste õpetamist (eneseväärtustamine, eesmärgi püstitamine, otsuste tegemine, stressiga toimetulek)
- b) üldiste sotsiaalsete oskuste õpetamist (verbaalne ja mitteverbaalne, suhtlemisoskus).

Peamine õppimisviis koolieelses eas on mall- e. mudelõpe: "tähtsate teiste" e. mudelisikute käitumise vaatlus, eeskuju, imiteerimine. Oluline on emotsionaalne suhe mudelisikuga - meelsamini matkitakse inimest, keda imetletakse. Usaldus teeb lapse vastuvõtlikuks pakutud malli suhtes ja suunab kuulama tema soovitusi ning nõuandeid. Mallisiku käitumine on olulisem kui verbaalsed soovitusid.

Seega võib laps malli (eeskuju) abil

- Õppida uusi käitumisviise
- Jälgida mallisiku käitumise tulemusi ja tagajärgi, õppides hindama häid tulemusi andvaid käitumisviise ja loobuma käitumisest, mis negatiivseid tagajärgi kaasa toob (head või halba tegu ei kinnistata mitte lapse oma, vaid malli käitumises, nn asekinntus)

Mallisiku käitumine võib stimuleerida lapsele tundud, aga tema poolt seni vähe kasutamist leidnud käitumisviisi rakendamist. Lapsed on traditsiooniliselt näinud mallisikutena eelkõige oma vanemaid jm pereliikmeid, kodus kogutud mallirepertuaari võtavad nad kaasa hoiupaika. Kodus saadud kogemusi kasutavad lapsed üksteisega suheldes, st üksteise poole pöördudes ja kontakti luues; paludes või nõudes seda, mida nad vajavad / soovivad; iseenda ja teiste õnnestumisele või ebaõnnestumisele reageerides, konfliktsituatsioonis jne. Laps, kes on kodus soovitu saavutanud kisa ja agressiivsusega, katsetab sama taktikat ka väljaspool kodu, aga samas võib kohata alla 2 aastasi lapsi, kes pöörduvad teiste poole viisaka palvega. Kui see strateegia, mis toimis hästi kodus, on efektiivne ka hoiupaigas, siis saab see tugeva kinnituse - on see siis enesevalitsemine, teiste õiguste arvestamine (ei kisu endale meeldivat autot teise lapse käest ära) või agressiivsus (kisub ära!) või nutusus ja täiskasvanute toetuse taotlemine.

Väga varases eas hoitud jõudev laps pole veel jõudnud arvestatavat mallirepertuaari luua, ta jätkab seda tegevust mitte ainult kodus, vaid ka hoiupaigas. Kui hoiupaiga kogemus ei kinnita kodus omandatud rolli sobivust, siis orienteerub laps ümber (palvest pole kasu, kaaslane ei anna palve peale midagi, hoopis otstarbekam on jõudu kasutada). Lisaks kodus ette tulevatele situatsioonidele pakub päevahoid inimeste paljususe ja tegevuste mitmekesisusega rikkalikult uusi, seniolematuid olukordi - nendega õpib laps toime tulema kasvataja ja kaaslaste malle jälgides ja kindlasti ka katse-eksituse meetodil. Negatiivsete käitumisviiside tekke eest on hoiatatud seoses suuremate lasterühmade tegevusega, keda kasvatajad pole võimelised silmas pidama - ekstreemjuhtumeid märgatakse, aga väikesed võidud ja allajäämised omavahelistes suhetes võivad jääda märkamata, kuigi sotsiaalne õppimine just nende kaudu toimub.

Seega kuulub päevahoiu argipäeva prosotsiaalsete oskuste õpetamine - tuleb aidata lapsel tajuda teise lapse vajadusi ja arvestada tema õigusi. Nooremate laste omavahelistes suhetes kaldutakse "omanditüli" lahendama füüsilise jõu abil, vanemad lapsed õpivad kasutama verbaalseid vahendeid, paluma, ettepanekuid tegema, kasutades vajaduse korral kompromisse. Laste nn omanditülid tulenevad iseenesest siiski mitte (kodu)kasvatuse puudujääkidest, vaid võimetusest vahet teha "minu oma" ja "sinu oma" vahel. Soov saada mänguasja, mis just parasjagu teise lapse käes on, on loomulik. Tähtis on õppida alla suruma agressiivsust/ primitiivset tungi krahmata endale seda, mida tahaks.

Sotsiaalse arengu seisukohalt on koolieelses eas oluline nn. topeltsotsialiseerimine - kodus ja lasteasutuses esineb erinevaid hoiakuid ja suhtumisi, samas ei tea kumbki osapool, mida kogeb laps oma teises kasvukohas. Laps ise ei ole võimeline seda adekvaatselt edasi andma.

Eriti oluline on sotsiaalses õppimises refleksioon, läbielatu mõtestamine. Sotsiaalõpe peab olema suunatud laste sotsiaalsete tarvete rahuldamisele ja läbielatu refleksioonile, seejuures analüüsitakse nii oma kui ka kaaslaste kogemust. Niisugune lähenemine süvendab probleemitundlikkust ja empaatiavõimet.

Et päevahoid suudaks laste vanuselisi iseärasusi arvestada, peab lastega tegelevate täiskasvanute arv lapse kohta olema piisavalt suur. Kiindumuskäitumise tekke- ja kinnistumise perioodil on oluline, et laps leiaks kasvatajas endale turvaisiku, keda usaldada ja kelle poole oma probleemide ja negatiivsete emotsioonidega pöörduda. Järgnevat aastat vajab laps tuge ja kinnitust oma headele algatustele, ise toimetulekule, sõbralikule lähenemisele kaaslastele jne - ning õigeaegset sekkumist kaitsetuse ja mittetoimetulemise, aga ka vaenulikkuse ja vale ilmne misel.

Katseliselt on päevahoiu vähendatud sekkumist laste mänguajal toimuvasse, et võimaldada rohkem vaba mängu. Laste suurenev agressiivsus sundis katse lõpetama (Lahikainen et al 1995)

Perepäevahoiu eeliseks võrreldes muude hoiutüüpidega võiks lapse sotsiaalse arengu edendamisel olla esiteks väike laste arv, mis võimaldab ette tulevate raskuste puhul kiiresti sekkuda ja aidata neid lahendada. Kohanemist kergendab ja arengut soodustab ka väikese hulka omavahel hästi tuttavaks saanud erivanuste laste kuulumine rühma, mis tähendab, et vanemad lapse saavad olla ühistegevuses väiksematele toeks ja eeskujuks, kogedes samal ajal iseenda toimetuleku ja hea-laps-olemis rõõmu.

Sotsiaalse kasvatuse tõhustamisel päevahoiu on täheldatud laste koostöövõime paranemist järgmistes valdkondades (Pulkkinen 1979). Esitame äärmused tabelina - laste käitumine paikneb kõigi näitajate osas äärmuste vahemail, kaldudes üksikjuhtudel ka äärmustesse.

Tabel 1. Koostöövõime paranemine sotsiaalse kasvatuse tõhustamisel päevahoius Pulkkineni järgi.

Valdkond	Sotsiaalselt arenenud, koostöövõimeline	Sotsiaalne areng tagasihoidlik, raskusi
päevahoius kehtestatud reeglite järgimine	arvestab	rikub
korraldustele kuuletumine	kuuletub	ei kuuletu, vaidleb
mänguasjade kasutamine	jagab, vahetab	hoiab endale
põhihoiak suhtlemisel	sõbralik, viisakas	ebasõbralik, ebaviisakas
abivalmidus	Abivalmis	ei arvesta teistega
vastutustunne	vastutustundlik	hoolimatu
enesevalitsus	talitseb ennast	elab viha teiste peal välja
tegevuse planeeritus	tegutseb läbimõeldult	impulsiivne
käitumine mängides	kooskõlas teistega	häirib teisi, kiusab
põhiline mänguliik	Koosmäng, kutsub teisi osalema	mängib ükski, tõrjub teisi

Nagu L. Pulkkinen oma uurimustes tõestas, aitas sotsiaalse kasvatuse tõhustamine lasteaias vastavaid näitajaid nihutada sotsiaalse arengu suunas. Kasvataja saavutas vastava programmiga töötades agressiivsuse vähenemist ja tagasihoidlike ning argade laste julguse tõusu oma seisukohtade väljendamisel.

Laste, nende vanemate ja olukordade erinevusi arvestades on selge, et vajadused on erinevad.

Eesti-Soome ühisuurimus näitas, et mida kauem said vanemad oma last ise hoida, seda enam ilmutas laps 5-6 aastase rahulikkust, tundeõrnost ja avatust. Ükski lapsehoid ei kompenseeri sensitiivset ema ja kiindumussuhteid ema ja lapse vahel. Varasem lasteaeda minek seostus üksijäämise hirmu, ahistuse ja ükskõiksusega. Lapse hirmud ja ebakindlus on aga selgelt suuremad siis, kui päevahoid on tekitanud probleeme.

4. Päevahoiu vormid ja kogemused mõningates Euroopa maades

Austria

Vajadus päevahoiu järgi on paarikümne aastaga kiiresti tõusnud, praegu käib hoius ligi neli korda rohkem lapsi 1980-ndate alguses. Sellel vaatamata alla 3-aastastest lastest on päevahoius vaid 6 %, lapsed kasvavad esimesed eluaastad reeglina kodus (üksikvanemate lastest on sõimes 17%), v.a. Viinis, kus emade tööhõive kõige suurem. Vanuse kasvades suureneb päevahoiu kasutus, nii on alla aastastest lastest hoius 0,2%, 3-4 a. 58%, 5-6 a. 90%..

Viimastel aastatel on arutluse all päevahoiu kvaliteet –grupi suurus, põrandapind ühe lapse kohta. Rühma suuruseks on alates 1996/97.a. kehtestatud 12,5 last. Rõhutatakse mänguruumi vajalikkust nii sees kui ka väljas. Enamikul lasteaedadest on selged päevarutiinid (söögi-, une- ja mänguajad), et anda päevale kindel rütm.

Päev hoius ei ole väga pikk: 2/5 lastest on hoius ainult pool päeva, ülejäänud ca 6 tundi päevas.

Itaalia.

Ühiskonna strukturealne indiferents lapsepõlve ja pere suhtes

Itaalia lapse elu väidetakse algavat ja lõppevat koduseinte vahel. Vanemate teevad laste vajaduste rahuldamiseks, mis suudavad, muid isikuid tegeleb lapsega suhteliselt vähe. Lapsed mängivad

peamiselt kodus (3-5-aastased 86%, aga ka 6-10-a 79%) , vahel ka sõprade juures, aga ikka perekonnas. Peamisteks mängukaaslasteks on traditsiooniliselt olnud õnnaksed ja muud pereliikmed või sugulased, nt vanavanemad.

81,5% 6-10 aastastest ei tegele kunagi spordiga, 93,7% ei iial muusikaharrastuste ega näitlemisega, 95% võõrkeelekursustel, 78,9% skautlikust tegevusest.. 11-13 a veidi enam, ent siiski vähe. Mistahes huvitegevusi alla 20 % lastest, üldiselt veidi üle 10.

Norra

Viimasel dekaadil debatte, alates 70-ndast liikumine päevahoiu korraldamiseks.

Norras on olnud sügav traditsioon, et lapse koht on kodus. Siiski on Norraski 1950-1990 pidevalt kasvanud väikese lapse kõrvalt töökäivate naiste hulk ja seetõttu eriti alates 1970-ndatest a on arendatud päevahoiusüsteemi.

Alla 1-a lastest käib hoius siiski alla 1%, imikud kasvavad ikka kodus. Ka aastastest lastest on põhiosa kodus, hoius käib 8%; 2-a 15%, 3-a. 23%. Tõusma hakkab hoius käivate laste hulk vanuses üle 3 aasta.

Koolieelikutele pakutakse seevastu nelja eri võimalust.

1. Päevahoiu keskus institutsioon - avalik või era;
2. Perepäevahoid, mis vastab teatud pedagoogilistele nõudmistele
3. Hoid lapse kodus, kus hoidjaks ei ole lapsevanemad (nn must turg)
4. Vanemad või vanavanemad täiesti privaatses olukorras.

Kasutus lapse vanuse aluse:	päevahoiukeskus	perepäevahoid
Vanus		
0-3	48	24
4-5	72	18
Total	56	22
Üksikvanem	59	35
Abielupaar lastega	56	20

22% lapsevanematest kasutab variante 3 või 4: 21% 0-3 a. ja 19% 4-5 aastastest on hoiul kas vanavanemate juures või hallil turul, 6% üksikvanemate ja 24% abielupaaride lastest. (Jaotust 3 ja 4 vahel ei ole selge)

Lasteaedade kvaliteedile pööratakse suurt tähelepanu. Arhitektuuriliselt on need väga hästi läbi mõeldud, mugavad ruumid, mängukohad, intiimsed ja koduse atmosfääriga. Tüüpiline mänguplats sisaldab rohelist ala ja väikese asfalteeritud osa jalgratastele, ronimispuid, liivakaste, kiike jm Peamiselt on need teatud vanusele kohandatud reguleeritud-kontrollitud alad.

Et suurendada vanemate valikuvõimalusi, kaasa arvatud võimalus jääda ise koju oma lapsi hoidma, on 1-3a. laste vanematele ette nähtud *cash-for-care*, mida nad saavad siis, kui neid hoitakse oma kodus või erahoidja juures - lasteaias käiva lapse puhul summat vähendatakse või lõpetatakse selle maksmine.

Inglismaa

Formaalse lapsehoiu tüübid:

- Day nurseries - sõimed
- Registered childminders – registreeritud lapsehoidjad
- Out of school clubs –koolivälised klubid
- Holiday play schemes –puhkepäeva mänguprojektid
- Play groups
- Early years education provision

Viimasel ajal langeb lapsehoidjate ja mängugruppide osa (mängugrupi eesmärk on pakkuda lastele koosmängu võimalusi ja soodustada nende laste sotsiaalset arengut, soodustamiseks mõned tunnid nädalas, ei võimalda vanemal reeglina tööl käia). Lapsehoiuteenused, mis võimaldavad vanematel töötada, on eelkooli osas *day nurserie* ja registreeritud lapsehoidjad (ka kooliealiste tarvis).

Vajadus lapsehoiu teenuse järele on kasvanud eriti viimase 10 a jooksul, suureneb hoius käivate laste hulk. Teenust pakub enam erasektor.

Taani

Taanis töötavad päevahoiu-institutsioonid jagunevad kolme alaliiki: *nursery* (alla 3 a. lastele), lasteaiad (3-6 a.) ja integreeritud päevahoiukeskus. Lisaks sellele on lubatud eramajades teostatav päevahoid (*public supervised day care*), mis pole reguleeritud nii rangelt kui päevahoiu-institutsioonid ja on seetõttu omavalitsusele odavam. Osavõtt päevahoiust on suhteliselt üldine.

Teiste maade uurijad kirjeldavad taani päevahoidu kui kodust, hubast, täiskasvanu ja lapse lähedastele suhetele orienteeritud. Prioriteediks on laste mäng ja aktiivsus, sellega liitub aga süstemaatiline ja täiskasvanu poolt initsieeritud õppimine. 70-ndatel valitses Ida-Saksa eeskujul nn struktureeritud pedagoogika, st laste hoolikat, pedagoogiliselt sobivat ettevalmistust tegelikult eluks ja kooliks. Ülekaalus olid kohustuslikud tegevused. 80-ndatel ja 90-ndate algul hakati tähtsustama lapse enesejuhtimist. Praegu rõhutatakse pigem holistlikku arengut läbi mängu kui kohustuslikke tegevusi päev otsa.

Töötakse välja riiklike nõudmisi päevahoiuasutustele, diskuteeritakse, kuidas lasteaiad peab kooliks ja õppetevusteks ette valmistama. Printsibiiks on koostöö lapsevanemate komiteedega. Lasteaia personalile antakse suuniseid koolieelseks arendamiseks – koolieelne ettevalmistus, erivajadustega laste arendamine ja keeleõpetus.

Saksamaa

Vana traditsioon Saksamaal on olnud naise roll kodus - nn. *Kinder, Kirche, Küche*, ikka naine lastega kodus, mees väljas tööl. Lapse seisukohalt on rõhutatud esimeste eluaastate vajadust seotuse, armastuse ja kaitse järele. Enamus lapsi kasvab nüüdki kodus koos oma õnnastega.

Lapsehoiu traditsioonid on viimase 50 aastaga siiski muutunud - Ida-Saksamaal rohkem, Lääne-Saksa on säilitanud traditsioonilisemad pere väärtused

Nii eksisteerib Saksamaal kaks mudelit, läänes poolajaga töötav hoolitsev ema, idas ühiskonnale toetuv täistööajaga emadus. Läänes valitseb alla 6a lapse puhul isa-rahateenija mall, ehkki 2 palka kuluks lapse kasvatamisel väga ära. Päevahoiu osatähtsus siiski kasvab, eriti kasutavad seda üksikemad. Ida-Saksamaal naaseb emasid tööle sagedamini ja kiiremini kui Läänes. Alla 3 a on täispäeva hoius Lääne-Saksamaal palju vähem (17%) kui Ida-Saksamaal (71%), rohkem kasutatakse hoiupaiku kl 8-12.

Püüdes leida võimalust kõigile alla kolme-aastastele lastele pakkuda pool-institutsionaalset hoiuvõimalust on kasutusele võetud: *Tagespflege* (perepäevahoid), mis pakub hoitu perekonna asetäitjana. Lapsehoidja hoiab sel juhul kodus mitte oma last (lapsi), kusjuures rühma võib kuuluda ka oma lapsi. Lääne-Saksamaal on PPH levinum kui Ida-Saksamaal, kuna see

- sobib paremini Lääne-Saksamaa pereideoloogiaga
- kompenseerib sõimede vähesust
- pakub suuremat paindlikkust hoiuaegades: kasutatakse ka sõimele lisaks, kui sõime tööpäev liiga lühike-valel ajal tööajaga võrreldes

Lapsehoius aitab kaasa ka mitteformaalne sektor. Üht last kolmest alla 3a. hoiavad sugulased, taval naabruses elavad vanavanemad. Hoida võivad ka vanemad õed-vennad vms, tuues lapse lasteaiast ära. Selline hoid on ebaregulaarne ja sõltub sotsiaalsest võrgustikust.

Soome

Soomes on laste päevahoid võimalik kas lasteaias (päevakodus) või perepäevahoius. Muidugi on võimalik ka lapsega koju jääda, mida peetakse õigeks ja vajalikuks eriti siis, kui keegi pere liikmeist noorema lapsega niikuinii koju jääb.

Põhimõtteliselt peaks lapsevanem saama ise valida, kumba ta oma lapse paigutab. Maks, mis lapsevanem hoitu eest maksab, ei sõltu hoiuvormist, vaid perekonna sissetulekust. Tegelikult võib siiski näha, et mõnigi kord ei leita lapsele kodu lähedal vanema poolt soovitud hoiuvormi - tavaliselt on raskem saada kohta perepäevahoidu, kuna sealne kohtade arv on väiksem kui suures päevakodus. Hoitu alustatakse peaaegu võrdselt mõlemas hoiuvormis (PPH ja päevakodu) 12-14%: on suurenenud vanemate hulk, kes väikelapsega koju jääb.

Tavalisim perepäevahoiu viis on hoidja kodus laste hoidmine, seadusandluse alusel võib perepäevahoidja hoida oma kodus samaaegselt nelja last, nende hulka kuuluvad ka oma koolieelses eas olevad lapsed. Lisaks neile neljale võib hoida vanemat koolieelikut või kooli alustanud last poole päeva.

Kolmperepäevahoid on esialgu üliõpilasperedes kasutatud hoiuvorm, kus hoiuringi moodustab 2-4 peret (tavaliselt kaks). Rühma võib ka siin kuuluda n 4,5 last. Omavalitsuse poolt palgatud hoidja hoiab lapsi järgemööda iga lapse kodus (nädala v päevade kaupa, nagu sobib). Plussiks on see, et lapsed ei pea iga päev hoidu minema, miinuseks vajadus hoida ruumid korras ja turvalised, et lapsehoid seal toimuda saaks.

Nn rühma-perepäevahoiu (suhteliselt uus vorm, alustati alles 1990) korral võivad kaks perepäevahoidjat hoida samaaegselt kaheksat last (lisaks poole päeva ulatuses kaks suuremat last). Erandjuhtudel lubatakse ka kolme hoidjat 12 lapse kohta, aga siis peab ühel hoidjal olema päevahoiu alane pädevus.

Rühmaperepäevahoid on perepäevahoiu ja päevakodu vaheaste. Omavalitsus annab ruumid ja varustab vajalikuga, hoidja vabaneb paljudest tavatöödest (söögitegemine, koristamine Viimasel ajal jõudsalt leviv vorm

Perepäevahoidjaid koolitatakse ca 150-250 tunnistel perepäevahoiu kursustel. See koolitus pole siiski kohustuslik. Töö kvaliteeti jälgitakse pidevalt, pakkudes ühtlasi ka jooksvalt koolitusi. Praegu püütaksegi nõudmisi tõsta

Kokkuvõtteks.

Nagu näha, on hoiuvorme palju. Üldiselt ideaalseks peetavat hoiuvormi pole, iga maa teeb ise oma valikud ja lähtub seejuures oma maa tingimustest ja vajadustest.. Väikelaste kohta arvatakse, et ideaaliks on hoid kodus, oma vanemate hoole all. Mida vanemaks laps saab, seda enam saab hea hoiuga koduhoidu kompenseerida - ja täiesti ilmselt enamuses maades suureneb aasta aastalt laste haaratus päevahoidu. Et hoiduminekut lapsele kergemaks ja vähem traumeerivaks muuta, kasutatakse kas perepäevahoidu (Soome, Norra, Saksamaa jm) või vähendatakse laste arvu hoidja kohta. Esineb ka mitmesuguseid muid alternatiivseid hoiuvorme, aga need on sagedamini mängurühmad, võimalus mõneks ajaks laps teiste lastega mängima viia (ja vanemal oma asju ajada) kui regulaarne päevahoid.

Nii ei ole kohati piir perepäevahoiu ja päevakodu vahel enam päris selge.

5. Lapsehoiu tase ja heatasemelise lapsehoiu olemus

Lastehoiu kvaliteet nagu igasugune kvaliteet on küllalt raskesti mõõdetav - mõiste on lai, kompleksne mitmedimensiooniline ja ebaselge (Savolainen 1992). Sõna ebaselgus on viinud selle ülekasutamisele, kuna sellega seostub kujutlus millestki heast, väärtustatust ja erilisest.

Päevahoiu hindamise malli esitab Eeva Hujala (1999) järgnevalt (joonis 2)

Joonis 2. Päevahoiu kvaliteedi hindamise mudel (Hujala et al. 1999,80)

Teenindustase:	
	<ul style="list-style-type: none"> a. Kätesadavus b. Piisavus
Raamtingimused:	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rühma koosseis ▪ Inimsuhete püsivus ▪ Füüsiline keskkond
Suhetega seotud tegurid:	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Personali ja lapsevanemate koostöö ▪ Koostöö muude osapooltega ▪ Personalivaheline ühistöö ja heaolu ▪ Personalikoolitus ja kutseline areng ▪ juhtimine
Kasvatustprotsessiga seotud tegurid:	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ põhihoid

- täiskasvanu-lapse suhe
- lapsekeskne tegevus
- tegevuse planeerimine ja hindamine

Päevahoiu mõjutegurid:

- Mõju ühiskonna aspektist
- Mõju lapse arengule, kasvule ja õppimisele
- Mõju laste endi kogemusena
- Vanemate rahulolu mõjutegurina

5.1 Raamtegurid

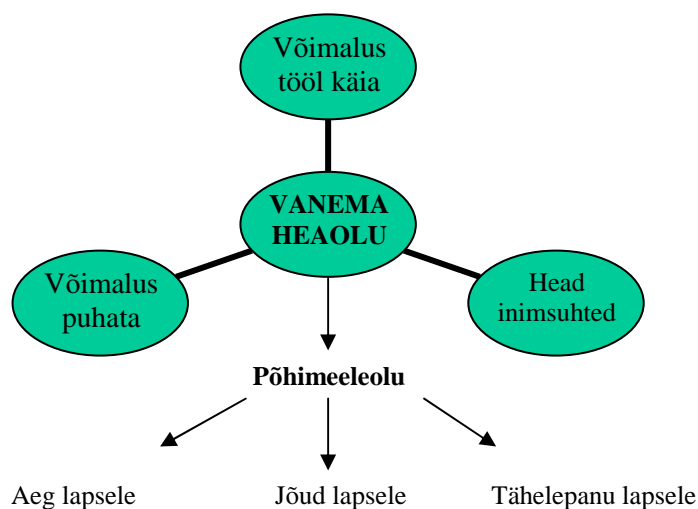
Raamtegureid on kolm rühma:

- teenindustase
- rühma koosseis
- inimsuhete püsivus

Teenindustaseme määrab ära see, kuivõrd on hoid kättesaadav, hoiupaiga lähedus lapse kodule, lahtiolekuaegade sobivus ja koha saamise kiirus. Need on lapsevanema seisukohalt esmased nõudmised ja nende rahuldamine võib sõltuda rohkem riigi päevahoiupoliitikast ja omavalitsusest kui hoidjaist. Siiski on just perepäevahoiu olemasolu, perepäevahoidjate koolitamine ja valmidus avada uusi päevahoiupaiku üks suhteliselt kergesti loodav ja omavalitsusele mitte väga kallis võimalus hoiu muutmisel kättesaadavaks (Postimees 2.06.06: vanemate raev, kes öö otsa sabas seisnud, et hoiupaika saada; Postimees 7.06.06: laps pandi järjekorda 3-kuusena, lasteaed pahandas: kus te siamaani olite. Kodulähedastes lasteaedades järjekord kohati lapse sünnist kooli minekueani).

Sellel, kas perekond saab lapse enda arvates sobivasse hoiuvormi, on suur tähtsus hoidja ja lapsevanema vaheliste suhete kujunemisel (Pollard & Fischer)

Joonis 3. Lapsevanema suhtumine päevahoidu lapse heaolu mõjutava tegurina.

Rühma koosseis tähendab rühma suurust, laste ja täiskasvanute vaheliste suhete malli, lasterühma vanuselist koosseisu ja hoidja oma laste kuulumist hoiurühma. Kõik need tegurid on omavahel tihedasti seotud ja määravad suurel määral ära täiskasvanute ja laste vaheliste suhete ja ühistegevuse olemuse.

Rühma suurus on eriti oluline kvaliteeti mõjutav tegur alla 3 aastaste laste rühmades. Väikestes rühmades suhtlevad lapsed rohkem nii täiskasvanuga kui ka omavahel, lapsed on innovatiivsemad ja keskenduvad paremini käsilolevatele tegevustele. Rühma väiksus on seotud paremate saavutustega kognitiivseis oskustes (Phillips & Howes 1987). Ameerika Ühendriikide uurijaterühma poolt kogutud materjali alusel võib öelda, et rühma suurus on peamine täiskasvanu tegevust mõjutav tegur. Mida

rohkem lapsi rühma kuulub, seda vähem ilmutab hoidja tundlikkust laste tarvete ja tunnete suhtes, positiivset interaktsiooni ja üks-ühes suhtlemist lapsega. Suurte rühmade hoidjad piirduvad peamiselt laste tegevuse kontrollimise ja piirangutega (NICHD 1996; Salmi et al. 1996). Rühma suurus mõjutab hoidja töö kvaliteeti rohkemgi kui hoidja koolitustase.

Lasterühma vanuseline struktuur mõjutab tugevasti päevahoiu kvaliteeti: rühmades, mis koosnevad ainult väikestest lastest, on hoiu kvaliteet madalam kui nn segarühmades (NICHD 1996). Samal ajal pole paha, kui rühmas on ka teine (teisi) samaealisi lapsi - võimaldab koosmängu organiseerida.

Hoidja oma lapse kuulumine rühma ahvatleb sageli potentsiaalset perepäevahoidjat lapsehoiuga tegelema, samas on see leitud olevat paljudele tugev stressitekitaja - lapse kadetus teiste laste suhtes, raskused mänguasjade jagamisel, häiriv käitumine - ja lõpuks isegi hoiust loobumise põhjus. On ka vastupidiseid uurimistulemusi - hoidjad, kellele töö meeldib, on kogenud positiivsena võimalust oma lapsi ise oma kodus töö raames hoida.

Inimsuhete kestvus on keskne kvaliteeditegur, mis on eriti oluline alla 3 aastaste laste jaoks. Lapsed, kelle hoidja vaheldub enne 2-aastaseks saamist, on uue hoidja suhtes ebakindlamad ja kaitsetumad kui need lapsed, kelle hoidja on jäänud samaks. Hoidja ja lapse vaheline suhtlemine ja sellest tulenev kiindumus suhte mõjutavad tugevasti hoiu õnnestumist lapse arenemise aspektist.

Hea ja turvalise kiindumus suhte olemasolu mõjutab eriti alla 3 aastasi lapsi. Väikesed lapsed kontakteeruvad kaks korda rohkem tuttavate kui võõraste täiskasvanutega, nad väljendavad enam oma tundeid ja jäävad meelsamini hoidu. Hoidja vahetumine mõjub rängemini siis, kui sellega kaasneb hoiupaiga muutumine, ümbruse uuenemine. (Parrila 2002)

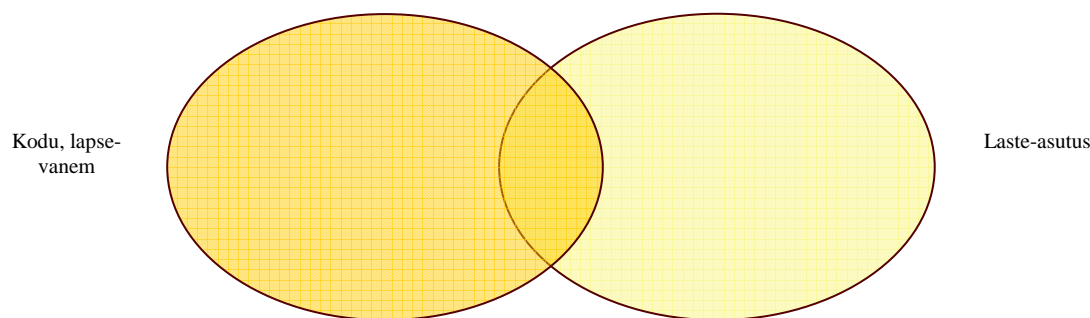
5.2 Suhetega seotud tegurid

Siia kuuluvad koostöö vanematega ja hoidjate endi vahel, aga ka motiveeritus ja koolitus suhete loomiseks ja säilitamiseks.

Koostöö kujutab endast olulist suhetega seotud tegurit, eriti oluline on personali võime ja oskus suhelda lapsevanematega: ühelt poolt oskus informeerida vanemaid lapse päevast ja oma tähelepanekutest lapse meeleolu, tundmuste ja probleemide kohta, teiselt poolt tahe ja võime innustada vanemat oma lapsest rääkima.

Lasteasutust külastava lapse elu kirjeldades on kasutatud mõistet *topeltsotsialiseerimine*, mida kirjeldab joonis 4 (Lahikainen 1991)

Joonis 4. Topeltsotsialiseerimine Lahikaineni järgi

Laps teeb, näeb, kuuleb, kogeb ja tunneb lasteaias palju sellist, mida vanem ei tea ega aimagi - suhetes eakaaslastega, mängudes, õnnestumiste rõõmus ja ebaõnnestumise kibeduses, tülides ja pettumustes. Laps saab midagi teada iseenda kohta, otsustab, milles ta on hea, milles mitte, kas pingutused kannavad vilja, kas üldse tasubki pingutada - kõike seda ei suuda ta ligikaudugi oma vanemaile edasi anda, tema psüühiline ja verbaalne areng ei võimalda seda. Aga ka kodus, suhetes vanematega ja muu sotsiaalse võrgustiku, nn tähtsate teistega kogeb laps iga päev midagi, ta kodused võivad teda julgustada, häbitada, innustada, kritiseerida, talle võidakse luua suurepäraseid arendavad tingimused või jätta ta

ainult iseenda hooleks, ta vanemad võivad tülitada või lahetust plaanida - see kõik puudutab last sügavalt, ometi ei suuda ta ka sellest jutustada.

Seega on lapsevanemate ja kasvatajate vastastikune usaldus ja koostöö lapse arengu seisukohalt hindamatu väärtusega. Võib oletada, et perepäevahoius, kus laste arv on väike ja hoidja lastega tihedamalt seotud, on võimalused vastastikuse mõistmise saavutamiseks paremad.

Hea suhte väljakujunemist soodustab hoidjate koolitus, töökogemus ja iga. Olulised on koostöö dimensioonid, vanemate kaasahaaramine laste tegevusse, osavõtt mitte ainult pidupäevauitustest või matkadest, vaid ka argipäevast.

Hea koostöö soodustab tööga rahulolu ja ühes institutsioonis töötamise kestust.

5.3 Kasvatusprotsessiga seotud tegurid

Neid tegureid on peetud perepäevahoiu kvaliteedi tuumaks. Parrila (2002) on kokku võtnud eri autorite nägemuse protsessitegurist päevahoius: 1) need määravad ära, milline mõju on päevahoiul lapse kasvule, arengule ja õppimisele (Howes, Phillips & Whitebook 1992), 2) mida laps päevahoius kogeb (Tauriainen 2000) ja 3) millised mälestused tal jäävad oma päevahoiust (Huttunen & Tamminen 1991).

Peamiste kasvatusprotsessiga seotud teguritena tuuakse välja:

- täiskasvanu ja lapse suhe
- suhe eakaaslastega ja mäng
- õpimiljöö
- põhihoid, hoolitsus
- muu tegevus
- tegevuse planeerimine

On leitud, et protsessitegurite vahel valitseb tugev korrelatsioon, samas võib aga protsessitegurite seos väliste või suhteteguritega olla tühine. Positiivne seos protsessiteguritega on siiski leitud olevat personali palgal (Scarr et al 1994).

Arvestades protsessitegurite suurt tähtsust hoiu kvaliteedis käsitletakse neid järgnevas veidi pikemalt.

Täiskasvanu ja lapse suhe

Laps peab saama luua kasvatajaga püsisuhte. Et perepäevahoidu tulevad tavaliselt lapsed teisel eluaastal, perioodil, mil põhikasvatavast lahetamine võib veel tema arengus esile kutsuda pöördumatuid muutusi, siis on eriti oluline, et suhe hoidjaga kujuneb usalduslikuks ja lähedaseks, et laps kiinduks hoidjasse. Ta peab kindlalt teadma, et just tema oma kasvataja, üks ja seesama, ootab teda rühma, võtab ta seal vastu, on talle kogu hoiuaja kättesaadav ja saadab päeva lõppedes tagasi koju. Ühe hoidja hooles olemine tagab ka selle, et teda hooldava täiskasvanu kõik reaktsioonid ta tegevusele, kõik nõudmised ja reeglid on alati samad, et ta suudab neid ette teada.

Perepäevahoius on see suhe reeglina tihedam, suhtlemine aktiivsem ja emotsionaalsem kui lasteaias. Just tunnete näitamine lastele ja tundlikkus lapse tarvetele, žestidele ja hääliksustele on tegurid, mis loovad positiivse kiindumussuhte.

Täiskasvanu ja lapse vaheline suhe päevahoius on leitud seostuvat lapse

- kognitiivse ja emotsionaalse arenguga (Melhuish 1993). Turvaline kiindumussuhe loob aluse lapse vaimsele ja keelelisele arengule ning muudab võimalikuks õppimise uurimise teel, toetudes täiskasvanule. Lapse ebaselge, holofraasidest koosnev jutt saab tähenduse vastavalt sellele, kui mõttekalt täiskasvanu lapse hääliksusi, ilmeid ja žeste tõlgendab. Perepäevahoius on üks-ühele suhe sagedasem ja kasvataja õpib kergemini iga lapse hääliksusi mõistma. Õppides last paremini tundma, mõistma ta väljendusi, kommunikatsiooni omapära, reageerib kasvataja tundlikumalt lapse poolt ilmutatud tarvetele (Melhuish 1993).
- sotsiaalse arenguga - lapsed, kel on hea suhe täiskasvanutega, tulevad paremini toime ka sotsiaalse interaktsiooniga teiste lastega (Howes et al 1994). Ka vastupidi: madala sotsiaalse arengu peamiseks põhjuseks on probleemid suhetes teda hoidvate täiskasvanutega. Täiskasvanu tõrjuv, ignoreeriv, vaenulik või etteheitev suhtumine lapsesse on leitud seostuvat sellega, et last ei võeta omaks eakaaslaste hulgas. Suhetes hoidja ja täiskasvanu vahel võib hoidjat iseloomustada kolme karakteristikuga: sensitiivsus, külmus (*harshness*) ja hoolimatus

(*detachment*). Kui suhe hoidja ja lapse vahel on põhiosas soe, aktsepteeriv ja emotsionaalselt turvaline, nagu enamikus perepäevahoidudes, siis laps areneb sotsiaalselt hästi. Samas on kõigis hoiuvormides võimalik ka vähetundlikke, külmi, ükskõikseid kasvatajaid. (Näide: Päevahoid, laps nutab. Sensitiivne hoidja läheb lapse juurde, lohutab, küsitleb. Külm hoidja läheb lapse juurde, käsib vihaselt nutu lõpetada, keelab enne mängima tulemast, kui nutt on lõpetatud. Võimalik on ka halvustavate märkuste tegemine lapse kohta teiste kuulates (oled ikka piripill!). Hoolimatu hoidja ei reageeri lapse nutule, tema poolest võib laps isegi pikka aega üksinda nutta). (Parrila 2002)

- õppimise tulemuslikkusega - soe, turvaline miljöo toetab lapse õppimist ja arengut, külm, tõrjuv ja ükskõikne aeglustab (Smith 1996). Viletsamaist oludest tulevate või mingil muul põhjusel aeglasema arenguga laste puhul on täiskasvanu pidev interaktsioon lapsega eriti tähtis, kui päevahoius seda ei ole, tõuseb tõrjutuse risk ja suurenevad arengulised erinevused. (Parrila 2002)

Lapse suhe eakaaslastega

Kasvataja ülesanne on suunata rühma lapsi omavahelisele suhtlemisele, mis soodustab lapse sotsiaalset ja kognitiivset arengut. Täiskasvanu saab toetada arenevaid sotsiaalseid oskusi, pöörates seejuures erilist tähelepanu sotsiaalselt vähem arenenud lastele. Lapsed, kel päevahoius on püsivaid ja häid sõpru, suhtuvad hiljem kooli positiivsemalt ja kohanevad paremini. Eriti tähtis on see poiste seisukohalt. Tüliderohked suhted eakaaslastega päevahoius seostuvad suurte kohanemisraskustega koolis, raskustega pühenduda koolitööle, üksinduse ja vastumeelsusega kooli suhtes.

Heade suhete loomine on kergem väikeses lasterühmas - laps peab tundma kõiki rühmakaaslast, nende eripära, võimalusi, mis suhtlemine nendega annab.

Lapsed ja kasvataja peavad moodustama rühma selle sõna õiges mõttes, vastastikuste suhete ja kokkukuuluvustundega.

On arvatud, et maksimumarv lapsi ühes rühmas, ühe täiskasvanu kohta oleks:

- alla 2 aastasi: mitte üle 4 lapse
- aastasi: mitte üle 6 lapse
- 5-6 aastasi: mitte üle 8 lapse,

kusjuures üks hüperaktiivne või arenguhäirega laps peaks olema n.ö kahe eest, tema arvel tuleks laste hulka rühmas 1-2 võrra vähendada.

Tegelikus elus on rühmad eelkõige maimikute jaoks liiga suured - 14 last sõimerühmas ületab optimaalse tunduvalt enam kui 20 last 5-6 a rühmas.

Õpikeskkond

Seoses laste ja täiskasvanute suhetega oli juttu kiindumussuhte ja sensitiivsuse arendavast mõjust - laps õpib - tahab õppida! - siis, kui teda ümbritsevad usaldatavad inimesed. Katsetes on kindlaks tehtud ema-lapse lühiajalise lahutuse mõju lapse uurimis-huvi ja -tegevuse langusele. Kui lapse elus on ema-isa kõrval astunud uus täiskasvanu hoidja näol, siis hakkab lapse tunnetushuvi sõltuma ka hoidjast, kellega laps veedab suure osa oma ärkveloleku ajast. Esmatähtis on lapse ja hoidja interaktsioon, hoidja julgustav suhtumine uute asjade katsetamisel, keelekasutuses, eneseväljendusel. Mingil tingimusel ei tohi last sundida õppima asju, milleks laps veel küps pole. Meie eliitkoolide-meelses ühiskonnas on eriti suureks ohuks kujunenud ühekülgne kooliks ettevalmistamine, mille all mõistetakse sageli eelkõige lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse pakkumist lastele. On õigus, et laps on väga õppimisvõimeline ja et vastava metoodikaga õnnestub õpetada lugema isegi väikelapsi (Lage & Karu-Espenberg 2006). Samas pole siiski tõestatud, et õpetamine - eriti oskamatu, vanemate laste jaoks kohandatud metoodikaga õpetamine - on lapsele kasuks. Kindlasti kahjustab aga last täiskasvanupoole kriitika ja rahulolematuse tajumine, kusjuures lapsed loevad mitteverbaalseid väljendusvahendeid paremini kui täiskasvanud - seega täiskasvanu teesklevalt kiitev-julgustav repliik ei kompenseeri ta silmade, näoilme ja liigutustega edasi antavat rahulolematust ja pettumust.

Füüsilise miljöo tähendab laste kasutuses olevaid ruume ja mänguala, laste kasutuses olevaid vahendeid ja materjale. Füüsiline ümbrus peab olema turvaline, mitmekesine ja emotsionaalne. Peab olema ruumi liikuda, mängida ja mürada, aga ka vaikselt nokitseda, joonistada või raamatut vaadata.

Golbecki (1992) uurimuse alusel on perepäevahoius

- füüsiline miljöö lasteaias omast personaalsem ja meenutab rohkem laste koduümbrust;
- ruumi- ja ajapiirangud on väiksemad kui lasteaias, kus 24% laste ajast kulus mingi oma järjekorra ootamisele ja siirdumisele ühest olukorrast teise - vastav aeg perepäevahoius oli 3%;
- lastel on võimalusi mitmekülgsemateks sotsiaalseteks suheteks kui lasteaias, kuna ümbruskonda kuulub eri vanuses lapsi, koolilapsi, perepäevahoidja perekond, võimalikud naabrid, sõbrad, sugulased jne;
- laste tegevus ja õppimine integreeruvad mõttekamalt argiellu. (Parrila 2002)

Muidugi oleneb iga rühma tegevust suurel määral kasvatajast, tema koolitusest, kogemustest ja loomupärasest andekusest.

Oluline on arendavate mängude ja tegevuste organiseerimine - lapsed õpivad neid mängima järkjärgult, selleks vajavad nad juhendajat ja vahel ka kohtunikku. Eelnevalt oli juttu interaktsioonist eakaaslastega, perepäevahoiu lapsed on leitud veidi enam kasutama keelelist interaktsiooni kui lasteaias käivad lapsed. Mänguasjadest võiksid olla kättesaadavad klotsid, puzzled, pallid, kärud, aga muidugi ka mitmes suuruses autod ja nukud. muusika, juttude kuulamine-raamatute vaatamine.

5.4 Põhihoid

Põhihoiule kulub suur osa päevahoiu ajast, mida nooremad on hoius olevad lapsed, seda enam. Kõigi laste füüsiline heaolu ja füsioloogiliste põhitarvete rahuldamine on igal juhul põhieeldus, mis mõjutab lapse võimalusi õppida, kasvada ja areneda. J siin, nagu eelneveategi tegurite puhul, on põhjust rõhutada alla 3 aastaste laste põhihoiu kvaliteedi tähtsust. Siin tuleb arvestada tervislikku toitu, unerütmi ja liikumisharjumuste tähtsust päevahoius. Peab vältima kergekäelist loobumist päevaunest. Kogu päeva jäsendab väljas mängimine või jalutuskäik, see annab liikumisvõimalusi ja väsitab ka piisavalt, et uni tuleks.

Muu tegevus päevahoius

Paljudes tööjuhendites lapsehoidjale määratletakse tegevust lastega ebamääraselt sõnadega *arenguliselt sobiv eakohane tegevus*, mis on kahtlemata õige, aga väga ebamäärane. Vanuseliste iseärasuste arvestamiseks võib toetuda Vögotski, Piaget', Eriksoni jt uurimustele, aga need ei anna muidugi konkreetseid juhendeid lapsehoidjatele laste arendamiseks.

Efektiiivse tegevuse dimensioonid perepäevahoius on järgmised:

- tegevus on lapse jõudluse aspektist mõttekas, väljakutset esitav, ei liiga kerge ega liiga raske (Laevers 1993, 61);
- tegevus on mitmekesine, emotsionaalne, väljakutset esitav ja lapse oma mõtteprotsessi toetav (Hujala et al 1998);
- tegevus toetub lapse eelnevatele teadmistele ja oskustele;
- lapsed saavad ise valida tegevusi, teostada oma ideid ja lahendada konflikte;
- täiskasvanu toetab vastavalt vajadusele tegevuse teostamist, innustab kommunikatsiooni lapse, ta eakaaslaste ja kasvataja vahel;
- lapsed saavad ise olla algatajad;
- tegevus pakub piisavalt võimalusi liikumiseks, loovateks tegevusteks, mänguks ja hullamiseks, aga ka vaikseks meisterdamiseks-joonistamiseks-lugemiseks;
- tegevuses toetakse laste omavahelisi suhteid ja koostööd.

Seega - lapsele hea ja kvaliteetne on päevahoid, kus:
<ul style="list-style-type: none">▪ lapsele on tagatud püsisuhe ühe hoidjaga/kasvatajaga
<ul style="list-style-type: none">▪ lapse mängukaaslastel on talle hästi tuttavad, vanemad lapsed on noorematele toeks ja eeskujuks, nooremad võimaldavad vanematel õppida nooremaid-nõrgemaid toetama ja aitama
<ul style="list-style-type: none">▪ väike laste arv võimaldab kasvatajal arvestada laste vanuselisi ja individuaalseid iseärasusi

On kolm kvaliteedi indikaatorit, millest oleneb lapsehoiu kvaliteet:

Hoidmisprotsessi kvaliteet - huvitav, vahelduv, üldarendav tegevus, mis soodustab kõiki arenguaspekte – sotsiaalne, emotsionaalne, eetiline, esteetiline, kognitiivne.

6. Metoodika

Uurimuse eesmärgi saavutamiseks otsustati kasutada ankeetküsitlust. Arvestades väikeste laste vanemate üldist ajapuudust ja vastumeelsust vastata küsitlustele koostati suhteliselt lühike, väikese küsimuste arvuga / mahuga küsimustik

Vastajate hulk ja valik ei taga uurimuse representatiivsust, küll aga on välditud ühe keskuse, ühe lastehoiupiirkonnaga piirdumist. Vastajaid on üle Eesti. Statistiliseks analüüsiks vajalik vastajate arv on olemas: 147.

Väga erinevad olid ka vastanud lapsevanemate haridus ja töökohad., mis samuti muudab tulemused usaldatavamateks.

Et saavutada usaldatavamaid tulemusi, intervjuerisime laste vanemaid, kes kas on käinud või käivad perepäevahoius. Seega kasutame uurimuses nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid uurimismeetodeid. Intervjuerida õnnestus viit lapsevanemat. See lisab asjast vaevu kuulnud üldkontingendi arvamusele asja tundvate, perepäevahoiuga kogemusi omavate lapsevanemate seisukohad.

Eestis on praegu perepäevahoid alles välja kujunemas, seega kannatavad kõik hoiupaigad üleminekuaja raskuste all. Sageli on probleemiks liiga kallis hind, aga ka töökorralduse puudujäägid. Seepärast intervjuerisime ka üht eesti lapsevanemat, Eestis kasvanud ja elanud ja eestlasena Eesti olusid tundev, kes elab nüüd oma lastega Soomes. Seega saime lisada uurimusse ka eesti ema arvamuse perepäevahoiu pikaajaliste traditsioonidega, hästi välja kujunenud vormi kohta. Tähistame Eestist pärinevate emade seisukohad tähega E (ema) ja ema vanusega - E 25. Lapse vanust kasutame tähistuses siis, kui see näib oluline olevat. Emad jutustavad oma kogemustest perepäevahoiuga mitme aasta jooksul, kui sündmus või suhtumine on seotud just lapse konkreetse vanusega, siis märgime sulgudesse ka lapse vanuse. Mõned lapsed on käinud nii lasteaias kui ka perepäevahoius, seetõttu märgime vastustes ka hoiutüübi, millest sel hetkel juttu on. Soomes elava ema tähiseks saab ES 36.

Intervjuudest saame eelkõige ülevaate vanemate kogemustest ja arvamustest perepäevahoiu teemal. Samas sisaldavad aga vanemate vastused pikki arutelusid hoiuvormi sobivuse /ebasobivuse teemal. Mõni vanem on katsetanud erinevaid hoiuvorme ja kõrvutab neid, mitme lapse emade puhul võib tegelikult eristada n-ö kaht lugu - üks on siis tavalasteaed või ka Hea Alguse lasteaed / rühm, teine alternatiivne hoiupaik. Sellele vastavalt on osa vastuseid vastavalt teemale põimitud teksti, kus analüüsitakse ankeedivastuseid - need vastused illustreerivad siis seisukohti, mille esindatus kvantitatiivsetes tulemustes tõestatud, analüüsitud samas. Ülejäänud osa kvantitatiivsest uurimusest esitame omaette peatükina, analüüsides intervjuude tekste alateemade kaupa..

7. Valim

Hoolimata sellest, et vastajate arv ei olnud väga suur, oli vanemaid Eesti erinevatest linnadest, maakondadest ja valdadest.

Linnadest olid esindatud Tallinn, Tartu, Pärnu, Rakvere, Rapla, Elva, Keila, Põlva, Räpina, Tapa, Viljandi, Valga ja Võru; maakondadest Harjumaa, Järvamaa, L-Virumaa, Põlvamaa, Raplamaa, Tartumaa, Viljandimaa, Võrumaa,. Valdadest võib eraldi nimetada Haanja, Kadrina, Leevaku, Rasina ja Viimsi valda.

Ankeetküsitlus haaras lapsevanemaid vanuses 18-48 aastat. Kõnealustest lastest, kelle kohta küsitletav vastused andis, oli poisse 49,7%, praktiliselt pool.

Vastajate perekonnaseis oli järgmine (tabel 1).

Tabel 1. Vastajate perekonnaseis (%)

Abielus	55,5
Vaba-abielus	35,8
Lahutatud	2,9

Lesk	0,7
Vallaline	5,1

Seega võib öelda, et perekonnasisult vastas uuritav kontingent üsna hästi Eesti perekonna kohta käivatele demograafilistele näitajatele.

Perekonnaseis ei iseloomusta peresuhteid lapse seisukohalt, seega esitame ka perekonna koosseisu lapsest lähtuvana.

Tabel 2. Lapse vanemad lapse perekonnaliikmetena (%)

Bioloogilised vanemad	83,0
Bioloogiline vanem koos kasuvanemaga	3,0
Bioloogiline vanem koos vanavanematega	5,2
Üksikvanem	8,1

Hariduselt oli meie vanemate hulgas Eesti keskmisega võrreldes suhteliselt palju kõrgharidusega emasid-isasid. Teatud määral seletub see vastajate noorusega - vanemates vanuserühmades on kõrgharidust vähem, päevahoidu vajavate laste vanemad on noored. Teine põhjus on siiski vastamisvalmiduses, nagu tavaliselt, nii ka meie uurimuses oli haritumate emade-isade soov vastata suurem.

Tabel 3. Lapsevanemate haridustase (%).

Haridustase	Emad	Isa
algharidus	0,7	2,3
põhiharidus	1,5	4,7
keskharidus	46,0	48,4
kõrgharidus	51,8	44,5

Nagu Eestis läbiviidud küsitlustes tavaliselt, nii ka meie uurimuses oli emade haridustase mõnevõrra kõrgem isade haridustasemest.

Küsitud oli ka seda, kellena ema ja isa töötavad. Nii nagu elukohtade, nii ka töökohtade osas oli pilt äärmiselt kirju. Olgu nimetatud vaid neid, keda valimis oli üle ühe protsendi:

- emadest: õpetaja, arst, müüja, projektijuht, riigiametnik, turundusjuht, eraettevõtja, klienditeenindaja, müügisekretär, koristusfirmas töötaja, kosmeetik, üliõpilane. 9,5% emadest olid kodused.
- Isadest: autojuht, ehitaja, insener, eraettevõtja, riigiametnik, asutuse juht, osakonna juhataja, projektijuht, müügiesindaja, tisler, õpetaja.

Nii emadest kui ka isadest oli töökorralduselt 2 /3 vanematest neid, kes tegid regulaarset päevatööd (65% emadest ja 68,5% isadest). Regulaarne õhtupoolne töö oli alla 2 % lapsevanematest. Lapsehoiu seisukohalt raskem variant, ebaregulaarsete tööaegade töö, oli veidi alla veerandi vastajaist: 22, 5% emadest, 23,4% isadest. Ametialast tööd saab kodus teha emadest 5,0%, isadest 2,4%. Nagu näha, on emade ja isade töökorraldus üllatavalt sarnane, kui välja arvata kümnendik emasid, kes (lapsega) kodus, siis on emadel sama palju ebaregulaarset tööaega kui isadelgi.

Erinevam on see, kust emad ja isad saavad oma põhilise elamisraha.

Tabel 4. Vanemate põhiline sissetulek (%)

	Emad	Isa
Palk	66,7	85,5
Tulud ettevõtlusest	7,5	10,5

Töötü abiraha	3,7	0,8
Toimetulekutoetus	1,5	-
Alla 3 a lapse hooldamise toetus	13,4	1,6
Emapalk	4,5	-
Stipendium	0,7	-
Pension	-	1,6

Põhiosa elamisrahast tuleb siiski palga ja ettevõtluse tulude näol - isadel 96%, emadel 74,2%. Emade sissetulekud ongi sagedamini seotud mitmesuguste sotsiaalsete toetustega.

8. Empiirilise uurimuse tulemused

8.1. Vanemate nägemus lapsele sobivast päevahoiuvormist.

Üks olulisemaid küsimusi uurimuses käsitleb vanemate arvamust lapsehoiuks ideaalse koha leidmisel. Valikvastustena oli välja pakutud võimalikult erinevaid vastusevariante (ka kodus organiseeritud hoid), samuti paluti vanemal leida sobivaim hoiupaik iga koolieelse eluaasta jaoks.

Tabel 1. Lapsevanemate hinnang hoiupaiga sobivusele lapsehoiuks vastavalt lapse vanusele.

Hoiupaik	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Kodu, ema+isa	92,6	47,2	11,2	6,0	07	-
Kodu, sugulasega	1,5	11,3	7,65	2,2	1,5	1,0
Kodu, hoidjaga	3,7	5,7	4,5	1,5	-	-
Sugulase juures	0,7	-	0,7	1,9	0,7	1,0
Hoidja juures	-	2,8	0,7	-	1,5	-
Perepäevahoid	0,7	16,0	33,6	24,6	13,4	3,8
Lasteaed	0,7	17,0	41,8	64,2	89,5	94,3

Ootuspäraselt selgus, et vähemalt ideaalis peavad vanemad alla aastasele lapsele peaaegu ainuvõimalikuks hoiupaigaks kodu ema ja isa hoole all: 99,3% vastajatest. 0,7 % on siiski arvanud lasteaiat parema olevat (vastus puudub tabelis).

Kodu ema-isa hoole all peab oma lapsele parimaks hoiukohaks 1-2 aastasele veel 92,6% vanematest. Need on teadlikud, oma lapsele head soovivad vanemad, kes ilmselt elavad läbi motiivide võitluse lapse teisel eluaastal - üsna paljud vanemad panevad oma lapse vastu oma parimat äratundmist siiski hoidu ja lähevad tööle.

Isegi 2-3 aastastele lastele on ligi poolte vanemate arvates (47,4%) kodu ema-isa hoole all parim. Selles osas langevad Eestis saadud tulemused põhiliselt kokku lapsevanemate hoiakutega eeltoodud Euroopa maades.

Vanemate kirjeldused päevahoiu algusest ja sellega seotud pingetest näitavad, kui mures on vanemad ja kui väga neil süda valutab, kui nad lapse oma sisetunde vastu kodunt ära hoidu peavad viima.

Mitmetel vanematel on raske öelda, millal laps hoius hakkas käima - katsetatakse juba üsna pisikesega, aga kui laps ikka väga õnnetu on ja vanemad saavad, siis püütakse ta mõneks ajaks taas koju jätta.

Jah... pooleteiseaastaselt läks ta jah. see talle ei sobinud. Teinekord läks ta, siis kui ta oli kaks ja kümme kuud, see talle ei meeldinud ja siis ta jäi haigeks, aga mul oli sel hetkel tarvis tööd teha. Siis me võtsime hoidja, see oli kuuks ajaks järjekordselt, siis ajasime ilma läbi. Sellest teisest hoiust, kus ta oli

enne kolmandat sünnipäeva, sellest ta on rääkinud, et see talle lihtsalt ei meeldinud. No ta ei tahtnud seal olla ja...(E 33).

Ilmselt on just nende vanemate mure lapse heaolu pärast kõige suurem, soov last lasteaeda panna võitleb murega lapse heaolu pärast. Võiks oletada, et PPH areng võiks saada neile vanematele probleemi lahenduseks - praegu on süsteem paljudele vanematele veel väga võõras.

3-4 aastaste last vanemad enam üldiselt kodus kasvatada õigeks ei pea, ainult 11,2% arvab selle õige olevat, 4-5 aastasi sooviks ideaalis kodus kasvatada ainult 6,0% ja sellest vanemaid enam üldse mitte (0,7%).

Tõesti tal tekkis kolme aastaselt vajadus, et saaks teiste laste seltskonda, et saaks tõesti teistega mängida. Ja veider tõesti, või ma ei tea, kas veider, et oli näha, et kui see kolm aastat oli täis ja natuke peale, siis see tarvidus oli nagu olemas (E 37)

Nagu tabelist 1 näha, on lasteaed selgelt eelistatav hoiuvorm. Vanemad on nõus last viima lasteaeda algusest peale, ehkki heaks variantiks peab seda 2-3 aastaste puhul alla viiendiku. Koolieelikute puhul tõuseb lasteaia populaarsus aga iga aastaga, enne kooli sooviks 94,3% vanemaist oma last lasteaia hoida.

Perepäevahoidu (PPH) peavad vanemad ideaalseks hoiuvormiks nooremate laste jaoks.

Veidi üllatav on esmapilgul näha, et meie anketeeritud 1-2 aastaste laste vanemaist peab vaid 0,7% perepäevahoidu oma lastele sobivaks. Seletus on eelkõige see, et anketeeritud vanemad ei tundnud seda hoiuvormi. Võib ka olla, et perepäevahoiu valivad need vanemad, kes soovivad tagada lapsele kodulähedased kasvutingimused, neile aga on selles vanuses lapse hoidmiseks ideaalne koht just kodu. Samuti sooviksid paljud vanemad 2-3 aastasi lapsi veel kodus hoida: PPH ja lasteaia eelistajaid on ühe palju (PPH 16%, lasteaed - 17%).

Need vanemad, kel kogemus perepäevahoiuga olemas, pakuvad sagedamini seda hoiuvormi pooldavaid seisukohti:

Alla 3-aastasele see mu meelest ainus OK lahendus. Ikka väiksem rühm, üks kindel hoidja (see viimane ehk ongi tähtsaim), ja hoid on tõeliselt kodune. (E 33)

4-5 aastastele peab PPH ideaalseks 18,1 % vanematest, järgmisel aastal langeb protsent alla 10 ja viimasel koolieelsel aastal on ainult 3,8%.

Tendents laste kasvamisel viia nad PPH-st üle lasteaeda on omane ka teiste maade lapsevanematele.

Perepäevahoid on väga hea variant. Asi pole niivõrd rahas, sest hea teenuse eest olen nõus ka rohkem maksma. Kui oleks tagatud asjatundlik tegelemine ja laste arendamine ajal, mil vanemad on tööl, siis ei ole see raisatud raha ning mis kõige tähtsam – vanemate süda oleks rahul.

Praeguse linnas oleva lastepäevahoiu kohta pretensioone ei ole. Olen rahul nii hoolitsuse kui ka arendamisega. Üheks tähelepanekuks on vaid see, et rühm on liiga suur. Arvan, et rohkem tuleks kasutada individuaalne lähenemine lapsele.

See, et eesti vanemad usuvad niigi sageli PPH võimalustesse, on seda mõtlemapanevam, et tegelikult on saanud PPH oma laste kasvatamisel kasutada alla 5% vanematest, needki 1-4 aastaste laste puhul.

Muud hoiuvormid on ideaalis suhteliselt harvad. 2-4 aastane antaks meelsasti kodus sugulase (vanaema, vanaisa) hoida - 2-3 a 11,3%, 3-4a 7,6%. Hoidjat peetakse veel harvem ideaalseks. Üldiselt eelistatakse hoidjat või sugulast oma koju last hoidma saada, mitte last kuhugi kellegi juurde viia.

Meie vastanutest kurdavadki mitmed sotsiaalse võrgustiku nõrkuse üle.

Minu vanemad on täiskohaga tööl ja kui on alla kuuekümne aastane inimene täiskohaga tööl, siis tal ei ole eriti jõudu lapsi hoida. Pealegi nad elavad kolmekümneaastaste edukate inimeste elu, kõik õhtud on sisustatud. Meie vanematel on terviseprobleemid. Natuke on hoiuvõimalusi, näiteks kord nädalas saab mu ema hoida. (E 33, laps 4a, PPH)

Elukoht on meil kolmas aasta mõlemale võõras linnas - sõpru juba on, aga sugulasi mitte ühtegi lapsehoiu-distsantsil. Sõpradel on omad lapsed ja oma elu, neilt pole abi loota. Vanaisa on käinud paar korda abiks hoidmas, aga ta elab kaugel (ES 36, PPH).

8.2. Ülevaade küsitletute poolt kasutatud hoiuvormidest

Järgnev tabel näitab, mis vanuses lapsed tegelikult millist hoiuvormi kasutasid.

Tabel 2. Vanemate poolt tegelikult kasutatud lastehoid sõltuvalt laste vanusest.

Hoiupaik	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7
Kodu, ema+isa	79,0	37,1	10,1	7,9	8,0	2,4
Kodu, sugulasega	5,7	11,3	4,5	1,6	2,0	-
Kodu, hoidjaga	6,7	4,1	1,1	-	-	-
Sugulase juures	1,0	4,1	3,4	3,2	2,0	2,4
Hoidja juures	1,9	5,2	2,2	-	-	-
Perepäevahoid	1,0	3,1	3,4	-	-	-
Lasteaed	4,8	35,1	75,3	87,3	88,0	95,1

Nagu tulemustest näha, on kogemusi perepäevahoiuga äärmiselt vähestel lapsevanematel: alla 4 aastasi on PPH hoidnud veidi üle 3% vastajatest, 1-2-a vaid 1 %. Vanemaid lapsi PPH-s hoitud ei ole, nii et tegelikult väljendavad vanemate vastused sobiva hoiukoha kohta mitte nende kogemusi, vaid nende ettekujutust. Kuna tegemist on Eestis alles areneva hoiuvormiga, siis on võimalused adekvaatset infot saada ka äärmiselt piiratud.

8.2.1 Ideaali ja tegelikkuse võrdlus.

Ema-isaga kodus on väikelapsed saanud vähem olla kui ideaalis:

Tabel 3. 0-3 a. laste päevahoid kodus - ideaalis ja tegelikkuses

Vanus	Soov	Tegelikkus
0-1	99,1	90,6
1-2	93,5	79,0
2-3	47,2	37,1

Ilmselt on vanemad teadvustanud vajaduse alla kolme aasta vanuse lapsega võimalikult palju koos olla, pakkudes turvalisust ja kiindumust. Nende vanemate puhul, kellel ei õnnestu last oma töökspidamiste järgselt kodus hoida, võib oletada rahulolematust ja süütunnet. Paraku muudab vanemate ebakindlus ja mure lapse pärast olukorra veel halvemaks, laps tajub vanemate ebakindlust ja see muudab ta endisest õnnetumaks. Erinevused lapsevanemate soovides suurenevad 3-4 aastaste puhul, neidki sooviks peaaegu pooled vanemad veel kodus kasvatada, aga üle kolmandiku on lapse lasteaeda viinud. Võib oletada, et need kaks rühma mingis osas kattuvad, st mitte kõik need, kes 3-a lasteaeda panevad, ei pea seda ise õigeks.

Meie kontingendi alusel on lapsevanemate ideaaliks lapsi kodus hoida 3-4 aastat, sellest vanemate laste puhul eelistab kümnendik vanematest last ise kodus kasvatada, ja kümnendik on seda ka teinud.

Vanemate laste puhul olukord muutub: vanemad ei pea õigeks üle 4-5 aastasi kodus kasvatada, aga ilmselt ei leia alati hoiupaika. Eriti silmatorkav on see 5-6 aastaste puhul, ükski vanem ei pea kodus kasvamist selles vanuses ideaalseks, tegelikult on aga 8 % lastest siiski kodused.

Hoidjate ja sugulaste (vanavanemate) kasutamine lapsehoiuks on suhteliselt vähene nii ideaalis kui ka tegelikkuses, tegelikkuses on seda varianti rohkemgi kasutatud kui oleks tahetud.

Nüüd on sügisest alates hoidnud minu ämm, mehe ema on hoidnud õhtuti, kui mina olen käinud koolis. Eks see ole iseenese otsuste taga ja läbisaamise probleemide taga olnud. Varem ma olin ikka väga jäärapäiselt ise ja kogu aeg ise nendega, sest noh, klappi ei tekkinud... (E 37, laps 5a. lasteaed)

Lasteaeda peavad vanemad lapsele ideaalseks hoiukohaks (4)-5-6 aastasena. Viimase aasta enne kooli veedavad nii ideaalis kui ka tegelikkuses lapsed põhiosas lasteaias - soovib 94%, kasutab 95%.

On oluline ka, et ta kohtuks teiste lastega ja harjuks suures kollektiivis. Nelja aastaselt on ta piisavalt küps sellega toime tulema, See oli nagu see argument, mille peale laps nõustus käima lasteaias, et tal on vaja maailmaga kohtuda (E 33, laps 4-a, lasteaed).

Nooremaid lapsi, käib lasteaias rohkem kui vanemad ideaalseks peavad. 2-3 aastasi käib lasteaias kaks korda rohkem kui õigeks peetaks, aga palju parem pole ka 3-4 aastaste olukord: ideaalseks paigaks peab lasteaeda neile alla poole vanematest, aga $\frac{3}{4}$ lastest käib siiski lasteaias.

Tabel 4. 1-5 a laste päevahoid lasteaias - ideaalis ja tegelikkuses.

Vanus	soov	tegelikkus
1-2 a	0,9	4,8
2-3 a	17,0	35,1
3-4 a	48,6	75,3
4-5 a	71,4	87,3

Erilist huvi pakub meile PPH. Nagu eelnevalt märgitud, peavad eriti 3-4 aastaste vanemad PPH oma lapsele sobivaks hoiukohaks, aga ka aasta jagu nooremaid ja vanemaid hoitaks seal meelsasti.

8.3. Probleemid päevahoiu korraldamisel.

Lapse päevahoiu korraldamise põhiprobleem on vanemate andmetel hoiukoha saamine. Veerand vanemaist peab seda väga suureks probleemiks, viiendik suureks - kokku 44 % vanemaist on olnud raskustes hoiukoha saamisega. Ebasobiva hoiupaigaga on sunnitud leppima 27% lapsevanematest, sageli kurdetakse hoiupaiga kaugust kodust ja raskusi lapse viimisel-toomisel..

Kõige suuremaks probleemiks peavad vanemad siiski liiga suuri lasterühmi - üle poole vanematest, 52 % peab seda suureks või väga suureks probleemiks.

Lasteaed tundub ääretult traumeeriv. Palju lapsi, väike isiklik kontakt kasvatajaga, kasvataja ei jõua lihtsalt kõigi lastega suhelda ja ei jõua jälgida ka laste omavahelisi suhteid Mitte et ma ei usaldaks lasteaedade kasvatajaid - lihtsalt sellises süsteemis ei ole võimalik ka heal kasvatajal lapsesõbralikult asju ajada. (E 25, PPH).

Üks ema kirjeldab oma kogemusi lasteaias, kuhu ta oma napilt 3-aastaseks saanud poja on viinud, seoses liiga suure rühmaga.

Ta sai sõimerühma, et mitmendaks iganes ta sai, ma ei mäleta täpselt, aga igal juhul oli see sõimerühm juba ülepaisutatud. Sinna oli kõvasti juurde pandud. Ja siis ta käis seal hommikupoolikuti mängimas. Kolmandal korral ta läks niimoodi õue nendega ja ja siis selgus, et noh, neid on ikka palju ja tegelikult ei nähta, et see uus laps, kes oleks siiski oma noh kolme eluaasta juures, uustulnukana vajanud natukene sellist, ma ei tea, jälgimist, kas tal on ikka kõik korras, siis kui lapse isa läks järgi, siis ta nägi, kuidas keegi tõukas, keegi rühmakaaslane tõukas Otti pikali, ja siis Ott ajas ennast püsti ja püüdis sõnadega midagi selgeks teha, jälle tõugati pikali, siis see kordus veel niimoodi paar korda(E 37, laps 2-a, lasteaed).

Üks ema, kes oli lasteaeda viinud oma 2,5-aastase tütre, kurdab samuti suure rühma üle ja lisab kokkuvõtteks:

Ta oli seal jälle kaheksateistkümnes, see on nagu minu etteheide, et näiliselt tahetakse vanematele vastu tulla, tegelikult tahetakse lasteaia lapse pearaha ja tegelikult kannatab ju laps. Mina ei tea, kas vanem võidab, milline vanem sellest võidab, mina ei tea, mina ei võitnud. (E. 37, laps 2-a, lasteaed)

Samas on siiski 35% vanemaid, kellele rühma suurus muret ei tee.

Vanemad arutlevad ka selle üle, kuivõrd lapsel tekib isiklik suhe kasvatajaga.

Ma tahaksin, et mu laps (ja mina ka) ei peaks harjuma nii paljude inimestega. Saingi tegelikult ainult paaril päeval nädalas viia, sest just neil päevil oli see „meie” kasvataja. Ei tahtnud hakata otsast harjutama uute inimestega. (E 25, laps 3a, PPH)

Lasteaia maksu vastajad üldiselt liiga suureks ei pidanud (47 % üldse mitte), alla 7% vanematest oli maksu suurus siiski eriti oluline probleem ja kokku tegi muret veidi alla kolmandikule vastajaist. Eriti suur probleem on see paraku alternatiivse päevahoiu puhul ja intervjuud kajastavadki vanemate siseheitlusi, kas valida hoiuvorm, mida nad peavad lapse jaoks kõige paremaks, ja maksta - või siis loobuda enda poolt väärtustatud hoiuvormist ja otsida odavam koht.

No hiljem läks siis sedapidi, et see ring läks tasuliseks, mis ikkagi muutis väga palju. Praegu on ka nagu päris kopsakas see tasu. Ja siis ma mõtlesin mingil hetkel, et mõlemad paneme lasteaeda. Ja enda plaanid olid nii, et tööle poole kohaga, seda ma mõtlesin ka, aga see ei oleks ikkagi kõne alla tulnud töökohas. Või siis täie kohaga ja nemad siis lasteaeda mõlemad (E 37, laps 5a, lasteaed)

Kõige rohkem muret teevad lapsevanamatele laste haigused, need arvatakse tulenevat lapse kokkupuutest eakaaslastega ja nakkusohust. Kirjanduse põhjal võib sagedase haigestumise põhjus olla ka psühhosomaatiline - allasurutud ängistus ilmneb füüsiliste hädadena. Samas eksisteerib kindlasti ka nakatumisvõimalus. Muret haigestumise pärast ei ole tundnud kolmandik vastajaist, on tundnud ligi pooled (47 % vanematest).

Vanemate sageduselt teine probleem on pidev kiirustamine, et ühitada lapse hommikune hooldus viimine ja õhtune äratoomine oma tööajaga - selle üle kurdab 40% vanemaist.

Muud mured tunduvad eelnevate taustal väiksematena, aga kui mõelda, et need puudutavad siiski kõik umbes viiendikku lastest, siis on põhjust püüda lahendusi otsida.

Üldse ei meeldi vanemate arvates hoiupaigas (*muret teeb eriti see*) 11% lastest, *see ka* teeb muret veel 14 %-le vanemaist. Niisiis on vanemate teadmist mööda neljandik lapsi, kellele päevahoid ei meeldi. Kirjanduse põhjal võiks arvata, et kõik vanemad ei taju lapse probleeme, kartvate ja muretsevate laste hulk võib tegelikkuses seega olla suuremgi, kui vanemad seda arvata oskavad.

Lapse kiusamine teeb muret vähemale hulgale vastajaist, *ainult (?)* 10 % vanemaist kurdab kiusamise üle. Ja jälle tuleb meenutada, et lapsed pole eriti osavad oma elamusi vanemaile jutustama - kiusatute arv on pigem suurem kui väiksem.

Olulise murena torkab silma ka vanemate arvamus, et laps muutub hoius agressiivseks ja õpib kaaslastelt rumalusi - seda kurdab natuke alla kolmandiku vanematest.

Vastuste protsendid iseenesest mõjuvad üsna julgustavalt: 47%-le vanematest pole probleemiks, et lapsele ei meeldi hoiupaigas, 39 % ei kurda, et laps agressiivseks muutub, 61% ei kurda ka kiusamise ja tülide üle. Küllap enamus lapsi tunnebki suurema osa ajast end päris hästi. Ometi ei tohiks mööda vaadata sellest viiendikust, kelle varane lapsepõlv lasteaias probleeme tekitab. Kuidas suudavad need lapsed oma arenguülesannetega hakkama saada?

Üksikute probleemide loetlemine ei anna piisavalt ülevaatlikku pilti hoiuga seotud probleemidest, seega esitame ka faktoranalüüsi tulemused

Tabel 5. Päevahoius tekkivad raskused ja probleemid. Faktoranalüüs

	Component		
	F1	F2	F3
last kiusatakse, tülid	,811	,035	,219
laps tunneb end üksikuna, ei võeta mängu	,779	,046	,233
lapsele ei meeldi hoiupaigas	,684	,320	,073
tundub, et lapsehoid ei mõju arendavalt	,649	,464	-,175

laps muutub hoius agressiivseks ja õpib rumalusi	,622	,453	-,007
raskused lapse haigestumisel	,097	,820	,056
ranged ajad viimisel- toomisel	,233	,706	,106
liiga jäik päevarežiim	,526	,634	-,203
pidev kiirustamine	,162	,582	,340
raskused hoidja haigestumisel	,093	,574	,212
liiga kallid	,068	,155	,814
Esines probleeme/hoidjad vahetuvad	,504	,181	,513

Faktor 1: probleemid lapsega

Faktor 2: päevahoju jäikus

Faktor 3: probleemid korraldusega

Faktoranalüüs tootis kolm selgesti erinevat faktorit.

Faktor 1, mida nimetasime *Probleemid lapsega*, (oleks võimalik ka *Lapse probleemid*) koondab endas neid tegureid, mis muudavad lastehoius oleva lapse õnnetuks: eelkõige kuuluvad siia kiusamine ja tülid või mängust väljajätmine, st lapse sotsiaalsed suhted. Sellega seostub üsna loomulikult tunne, et lapsele ei meeldi hoiupaigas. Vanemad on arvamusel, et hoiusolek ei mõju lastele arendavalt, laps muutub agressiivseks ja õpib rumalusi.

Faktor 2 *Päevahoju jäikus* ühendab konkreetse hoiukohaga seonduvaid raskusi: raskused lapse haigestumisel, päevarežiimi jäikus koos liiga jäikade mineku-tuleku aegade, pidev kiirustamine ja raskused, mis tekivad hoidja haigestumisel.

Faktor 3 *Probleemid päevahoju korraldusega* seostuvad pigem üldiste lapsehoju korralduse probleemidega kogu riigis või vastavas omavalitsuses: hoiuteenust kogetakse kallina, samas häirib lapsi ja vanemaid hoidjate vaheldumine.

Enamus vastajaist ei ole siin saanud arvestada PPH, kuna lapsed on käinud tavalasteaias.

Perepäevahojust saadud muljeid ja probleeme käsitleme viimases peatükis intervjuude vastustele toetudes.

8.4 Kasvatuslikud probleemid vanemate nägemuse kohaselt

Uurimus sisaldab veel vanemate hinnanguid selle kohta, milline on olnud hoiupaiga mõju lapse arengule. Tulemused sõltuvad sellest, millises hoiukohas laps on olnud, nii omistatakse esimestel eluaastatel peamine arendav mõju vanematele, koolieelsesel perioodil lasteaiale. Muud hoiupaigad on esindatud liiga väikesearvuliselt.

Küsimus on küllaltki keeruline, sest vanem tajub küll lapse arengut jälgides tema uusi oskusi ja positiivseid karakteristikuid, aga samas on tal äärmiselt raske otsustada, kelle või mille mõjul muutused toimuvad. Seega väljendavad vanemate hinnangud pigem nende subjektiivseid arvamusi kui faktiteadmisi - kas lapse vastutustunde areng või oskus oma asju korras hoida tuleneb kodukasvatusest, lasteasutuse kasvatuslikust mõjust või hoopis millestki muust?

Käesoleva uurimuse andmete põhjal hindavad vanemad kõrgelt hoiukoha poolt toodud kasu lapse arengule (Tabel 5).

Tabel 5. Hoiupaiga positiivne mõju lapse arengule vanemate hinnanguil (vastuste eriti see ja see ka protsentide summa)

Valdkond, milles areng on ilmnenud	Positiivsete vastuste summa
Joonistamine	90,2
Laulmine	89,7
Hea koosmänguoskus	88,9
Laps on õppinud kaaslastega arvestamine	86,7
On õppinud vanematelt lastelt mängu ja tegevusi	83,2
Huvi ja austus eluslooduse suhtes	75,6
Oskus aidata endast väiksemaid	75,0
Võime oma asju korras hoida	67,9
Vastutustunne	65,7
Arvutamine	56,5
Lugemisoskus	49,0
Kirjutamisoskus	47,3

Tulemused on mõnevõrra üllatavad. Vanemad rõhutavad sageli lasteaia kõige olulisema funktsioonina lastele lugemis-, kirjutamis- ja arvutusoskuse andmist - ja just nendes asjades on hinnangud kõige tagasihoidlikumad. Lugemis- ja kirjutamisoskuse omandamisel hindab lapsevanem hoiukoha teeneid positiivselt alla poolte juhtude, ainult natuke üle poole on tajunud kasu arvutamisoskuse tõusule.

Tänuhinnatakse lapsevanemad see-eest lasteaia rollile lapse esteetilises kasvatuses: kõige kõrgemalt hinnatakse joonistusoskuse tõusu, peaaegu niisama oluliseks peetakse ka laulmise õpetamist - neid oskusi tõstab esile üheksa lapsevanemat kümnest. See ongi mõistetav - vanemad kalduvad tänapäeval oma kunstialastest võimetest üsna halval arvamusel olema, paljudes kodudes lauldakse harva ja joonistatakse vähe, lastele osatakse vastava-alast arengut aga siiski soovida.

Tähtsuset järgmistena toovad vanemad ära sotsiaalsed oskused, mida samuti vähelapselistes peredes suhteliselt raske on arendada: koosmänguoskus, kaaslastega arvestamine ja (veidi vähem) oskus aidata endast väiksemaid, suhtlemisoskust nõuavad ka keerulisemad mängud ja tegevused. Kolm neljandikku vanemaist usub, et lasteaed on arendanud laste huvi ja austust eluslooduse suhtes aidanud. Kaks kolmandikku vanemaist väärtustab ka hoiupaiga rolli vastutustunde ja korralikkuse arendamisel.

Lapsevanematelt küsiti ka lapsega seotud murede ja probleemide kohta. Kui juba arengu põhjusi on raske leida, siis seda enam on lapsevanematel võimatu öelda, mis probleemidest on seotud kodukasvatuse, mis lapsehoiuga. Ankeet andis küll vastajaile võimaluse vabavastuselise lisaküsimuse puhul nimetada, kas vastavad raskused on päevahoius käies suurenenud või vähenenud, aga seda võimalust kasutati vähe.

Tabel 6. Vanemate poolt kogatud raskused lapse kasvatamisel.

Raskus lapse kasvatamisel	On kogunud väga või üsna sageli	Ei ole kogunud
Laps nõuab liiga palju tähelepanu	55,6	9,5

Laps on liiga lärmakas ja talitsematu	37,2	14,0
Nõudlikkus toiduga, valib ja keeldub paljudest söökidest	32,8	16,0
Sõnakuulmatus ja jonnakus	26,6	5,6
Laps ei hoia oma asju	26,4	12,4
Raskused magamaminekuga, halb uni	23,2	23,2
Laps ei ole nõus olema lahus vanematest	21,6	17,6
Sage haigestumine, terviseprobleemid	19,5	13,8
Probleeme puhtusepidamisega (vajab mähkmeid)	15,4	66,9
Aeglane eneseteeninduses, ei taha pesta, riietuda jne	14,8	32,0
Lapsel on hirme	13,6	15,2
Laps tülitseb teiste lastega	12,3	17,2
Eelistab TV vaatamist mängule, ei oska/taha mängida	7,4	41,8
Aeglane areng, raske saada kontakti/sobituda teistega	2,4	74,8

Raskustest kõige sagedamini on vanemad tunnistanud lapse liigset vajadust tähelepanu järele, ainult seda probleemi on tunnetanud üle poole vanematest. Samas peab ütleva, et see vastus on subjektiivne, st küsimus ei mõõda niivõrd lapse käitumisega seotut kui vanemate suhtumist lapse tähelepanuvajadusse. On võimalik, et lapsele langeb osaks nii kodus kui lasteaias liiga vähe tähelepanu, aga ka see, et tähelepanu keskpunktis olema harjunud laps nõuab lisa-tähelepanu.

Sageduselt järgmine on kurtmine lapse lärmakuse ja talitsematuse üle - seegi võib olla subjektiivne ja seoses eelmise tunnusega väljendada vajadust tähelepanu järele. Lärmakust ja talitsematust armastavad vanemad hüperaktiivsuseks nimetada - see näib vähendavat vanema vastutust. Mõeldav on aga ka rahutu ja rahulolematu, ülivilka lapse häiriv rahutus ja pidurduse puudumine.

Ligi kolmandik vanemaist kurdab raskusi toiduga, mida on ühelt poolt peetud lapse eakohaseks umbusuks võõraste, harjumatu toitude suhtes, teiselt poolt aga võib tuleneda toiduvaliku suurenemisest. 1992.a. tehtud Eesti ja Soome laste kasvatusraskuste võrdlus näitas, et Soome laste nõudlikkus toidu juures oli oluliselt suurem kui Eesti lastel - praeguseks on Eesti lapsevanemate raskused selles valdkonnas muutunud sarnasemaks soomlaste omadega (Hämäläinen & Kraav 1993).

Teine vanemate poolt Soomes sagedamini kurdetud raskus oli 90-ndate algul lapse hoolimatus oma asjade suhtes, ka see mure on meie vanemail praeguseks tõusnud.

Ligi veerandil lastest on unehäireid.

Levinumad kasvatusprobleemid on veel lapse protest vanematest lahutamise suhtes, mida nooremate laste puhul võiks küll pidada eakohaseks käitumiseks; ja lapse haigused ning tervisehäireid - nende osa vanemate hirmude hulga on kümne aastaga veidi vähenenud.

Eneseteeninduse aeglusel võib olla mitmeid põhjusi, kui see aga seostub tahtmatusega pesta ja riietuda, siis võib seda pidada motivatsioonipuuduseks. Prantsuse tuntud kasvatusteadlane F. Dolcat arvab, et kui laps eelistab aeglast riietumist -lahtiriietumist kiirele tegutsemisele hoidumise nimel, siis võiks ta jätta koju oma tempos tegutsema.

Tabel 7. Käitumisprobleemid. Faktoranalüüs

	Component			
	F1	F2	F3	F4

Raskused lapse kasvatamisel/laps on liiga lärmakas ja talitsetamatu	,855	-,054	,003	,099
sõnakuulmatus ja jonnakus	,665	,182	,019	,268
laps nõuab liiga palju tähelepanu	,624	-,232	,155	-,147
laps tülitseb teiste lastega	,594	,337	,143	,114
laps ei hoia oma asju	,581	,253	-,095	-,024
eelistab TVd mängule	,464	,441	,194	-,120
Raskused magamaminekuga, halb uni	,077	,753	-,031	-,147
nõudlikkus toiduga, valib ja keeldub paljudest söökidest	,209	,593	-,194	,203
Aeglane eneseteeninduses, ei taha pesta, riietuda...	,047	,519	,302	,057
lapse ei ole nõus olema lahus vanematest	-,004	,502	,203	,148
aeglane areng	,025	,041	,749	,263
lapsel on hirne	,099	,116	,691	-,204
Probleeme puhtusepidamisega	,009	,008	-,036	,859
sage haigestumine, terviseprobleemid	,379	,226	,282	,474

Faktor 1. Talitsematu käitumine
Faktor 2. Allumatus arginõuetele
Faktor 3. Lapse areng
Faktor 4. Lapse tervis

Faktor 1. Talitsematu käitumine haarab väga tavalisi probleeme, mis on vanematele üldiselt tuntud ja teada ja mille põhjusi sageli vanemate kasvatusvigades nähakse. Pidurdamatuna ei kuula laps sõna ja kui seda ette heidetakse, siis hakkab vastu (jonnib, nagu tavakeeles öeldakse). Kuna tal on raske keskenduda eakohasesse mängu, siis võib ta mängule eelistada telesaadete vaatamist. Ta suhe täiskasvanuga on sageli konflikte, samas näitab ta oma rahulolematust olukorraga, nõudes liiga palju tähelepanu. Samas on teada, et liiga tihe asustus - palju lapsi väikesel pinnal) ja väsimus vähendavad pidurdust. TV-vaatamine, eriti õhtul enne magamaminekut madaldab erutuvuskünnist ja halvendab une kvaliteeti, mis omakorda hakkab käitumist mõjutama. Talitsematus avaldub suhetes eakaaslastega - ta tülitseb eakaaslastega, mäng ei paku rahuldust ja seega kaldub ta võimaluse korral rohkem aega kulutama televiisorile.

Faktor 2. Üks soome lapsevanemate küsitlus näitas, et vanemate põhimured on seotud lapse söömis- ja magamisega - *laps ei allu arginõuetele*. Just halb uni ja raskused uinumisega on ka meie tulemustes vanemate oluline probleem. Sellega seostub veel separatsioonihirm, mida vanemad ka kalduvad lapse jonniks pidama (laps pole nõus vanemaist lahus olema). Nagu talitsematu käitumine, nii ka *allumatus arginõuetele* korreleerub lapse TV eelistamisega kaaslastega mängida

Faktor 3. Kolmanda faktori moodustavad *lapse arenguga* seotud mured - kardetakse, et laps ei arene piisavalt kiiresti. Samasse faktorisse jääb ka tunnus 'lapsel on hirme'. Et hirmude tugevus ja esinemissagedus sõltub ühelt poolt lapse vanusest, teiselt poolt lapsest, siis nimetame faktorit 3 *Lapse areng*.

Faktor 4. *Lapse tervis* ühendab endas mure lapse tervise ja sageda haigestumise pärast ning probleemid puhtusepidamisega.

8. 5. Kokkuvõtte vanemate hinnanguist erinevatele hoiuvormidele

Kokkuvõtteks oli ankeedis palutud kõiki hoiuvorme hinnata skaalal 1-5 kuue karakteristikute osas:

- 1) sobivalt väike laste arv
- 2) turvaline õhkkond
- 3) piisavalt tähelepanu
- 4) pädevad pedagoogid
- 5) paindlikud ajad
- 6) arendav keskkond

Hinnangute andmine punktides oli vanemaile küllaltki keeruline, seetõttu ei olnud päris kõik kõiki lahtreid täitnud.

Tabel 8. Vanemate hinnangud lastehoiu kvaliteedile erinevates hoiuvormides (keskmised skaala 1-5)

	Väike laste arv	Turvaline õhkkond	Piisavalt tähelepanu	Pädevad pedagoogid	Paindlikud ajad	Arendav keskkond
Kodus vanemate hoius	4,15	4,87	4,68	2,76	4,27	3,71
Kodus sugulase hoius	3,77	4,25	4,14	2,28	3,54	3,25
Kodus hoidja hoole all	3,51	3,61	4,54	2,03	3,18	2,64
Väljaspool kodu hoidja hoole all	2,88	2,71	2,73	1,78	2,65	2,24
Lasteaias	2,71	3,45	3,06	4,28	3,09	4,25
Perepäevahoius	3,40	3,25	3,22	3,36	2,93	3,30

Tabel võtab hästi kokku vanemate hoiakud erinevate hoiuvormide kohta.

1. Kui hoiukohta hinnatakse laste kohta üldse, vanust määratlemata, siis peavad Eesti vanemad parimaks hoiupaigaks kodu vanemate hoius (keskmine punktide arv 4,06). Üksikute näitajate kaupa vaadatuna usaldavad vanemad kodust rohkem ainult lasteaia arendavat mõju, nii keskkonna arendavust kui ka pedagoogide pädevust. Kodu õhkkonda peetakse kõige turvalisemaks ja lastele osutatavat tähelepanu piisavaks.
2. Paremusest teine hoiupaik on vanemate hinnanguil kodu sugulase hoius (keskmine punktide arv 3,54). Ka siis, kui lapsi hoiab sugulane (tõenäoliselt kõige sagedamini vanavanem), tundub kodu olevat turvaline, laps saab piisavalt tähelepanu ja hoiuajad on paindlikud. Sugulast hoidjana peetakse vähem pädevaks kui kasvatajaid lasteaias või PPH-s, aga pädevamaks kui palgatud hoidjat.
3. Hoiupaikadest väljaspool kodu juhib lasteaed (punktide keskmine 3,31), mis vanemate meelest pakub kõigest hoiupaikadest arendavaima keskkonna pädevad pedagoogid – võib rõõmuga öelda, et lapsevanemad Eestis usaldavad lasteaeda ja kasvatajaid. Ka õhkkonda lasteaias peetakse turvaliseks. Punktide arvu vähendab suur laste arv, ebapiisav tähelepanu

lapsel ja jäigad hoiuajad. Tegelikult on kõik need asjad välised, kasvatajatest sõltumatud, need on paika pandud meie seadusandluse ja traditsioonidega – lasteaed oleks iseendast võimeline rahuldama vanemate kõiki nõudmisi, kui (nagu paljudes maades praegu tehakse) vähendataks laste arvu rühmades / arvu ühe hoidja kohta, nii et igale lapsele piisaks tähelepanu ja avaneks võimalus lähisuhete, vastastikuse kiindumuse väljakujunemiseks.

4. Natuke vähem punkte kui lasteaed saab perepäevahoid – 3,24. nagu eeldada võib, annab PPH-le lisapunkte väike laste arv ja lapsele osutatav piisav tähelepanu. Keskkonna turvalisuses pole vanemad päris kindlad, see on üks madalamaid (ainult võõra hoidja kodu peetakse veel vähem turvaliseks), see-eest keskkond on vanemate arvates arendavam kui oma kodus hoidja või isegi sugulase hoole all ja hoidjat-kasvatajat peavad vanemad kasvatajana pädevamaks kui iseennast või kedagi teist, v.a teadagi lasteaiakasvataja. Ilmselt on vanemate teadvuses PPH kasvatajad koolituse saanud, kogemustega ja usaldusväärsed inimesed.
5. Eelviimase koha saab vanemate hinnangute põhjal koju võetud lapsehoidja (3,08) – ehkki laste arv on väike (tavaliselt üks laps) ja tähelepanu jagub ning kodu ei peaks kaotama oma turvalisust ja arendavat mõju, ei kompenseeri see hoidja pädevuse puudumist.
6. Halvimaks võimaluseks peavad vanemad seega lapse viimist hoidja juurde (2,49). Hoiukoht ei ärata vanemais usaldust oma arendava mõju ega turvalisuse poolest, jäädes alla kõigile muudele vormidele. Hoidja pädevust hinnatakse väga madalaks ja ehkki laste arv on väike, peetakse ka tähelepanu, mis lapsele osaks langeb, oluliselt madalamaks kui muudes hoiutüüpides.

8. 6. Vanemate kogemused alternatiivsetes hoiuvormides.

8.6.1. Kohanemine päevahoiuga

Vanemate esimesed probleemid lastehoius on seotud lapse harjumisega. Kirjandusest on teada, et enamik lastest harjub paari nädalaga, noorematel võtab harjumine rohkem aega ja võib kesta kuid.

Üks lastesõime kasvataja jutustas 9-kuusena hoidu toodud tüdrukust: „Kui Kai hoidu tuli, siis ta nuttis, oli tavaliselt terve tee nutnud. Ja nutma ta jäigi. Keset päeva nuttis ta end magama, aga enne kui üles ärkas, nuttis jälle. (E 26, laps 9k, lasteaed)

Esimesi kuid meenutavadki paljud vanemad kui eriti rasket perioodi – laps võitleb kõigest väest hoidumineku vastu, õhtul koju tulles on väsinud ja kapriisne, maandades päeva jooksul kogunenud pingeid. Kui pinge lapse jaoks liiga suureks osutub, tekivad ka psühhosomaatilised häired. Masendus ja paha enesetunde nõrgendab vastupanuvõimet haigustele, samas liigub suuremas lasterühmas ikka pisikuid, niisiis suureneb haigestumus. Haiguse järel poolhaigena hoidu minek on veel raskem. Vanemad, kes tavaliselt last hoidu pannes kavatsevad tööle pühenduda, peavad võtma vabu päevi, see suurendab omakorda pingeid – rusuvad tegemata tööd ja kolleegide-ülemuste pahameel. On arvatud, et ca 15 % lastest ei suudagi lasteaiaga kohaneda (Ebber 1987).

Järgnevas kirjeldavad lastevanemad oma kogemusi.

Esimesed paar nädalat käis umbes kolmel päeval nädalas, lühendatud päevi.. enne veel paaril korral koos emaga mõneks tunniks mängimas. Need esimesed paari nädala päevad jäi küll nutma ja oli alguses olnud üsna õnnetu, imes lutti, mis oli muidu ainult uinumiskasutuses. Esimesel pikemal päeval andsin viimase asjana pabertaskurätipaki, kuna lapsel oli nohu. Järgi minnes oli räsitud ja kortsus taskurätipaki ümbris lapsel peos - olla seda kogu päeva hoidunud, justkui viimane mälestus emast enne hülgamist.

Alati, kui näen sellist taskurätipakki, tuleb meelde lirise hoiu esimene päev.(ES 36, laps 11 kuud, PPH)

Siit ilmneb selgelt veel üks mure, mis lapse hoidumineku seondub – vanemate süütunne. Ehkki tööleminekut võetakse paratamatusena, mõjub lapse nutt ja kaebamine vanemale etteheitena, tekib mitte-küllalt-hea-ema olemise tunne.

Paari nädala pärast lehvitas tõsiselt, kuid ilma nututa järgi, ja kasvataja ütles, et päeval oli rõõmus ja rahul. Ja ehk umbes kuu aja pärast jooksis rõõmsalt kõõki ja hakkas söögitooli ronima, kuna päev algas hoius pudru söömisega.

Paari kuu pärast alustas sageli hommikuti kasvataja kallistamisega, ja nüüd kui väikevennaga koos koju jäi, on igatsenud korduvalt oma Riitta-tädi järgi. (ES 36, laps 1a, PPH)

Ka paar nädalat harjutamisajana võivad vanemaile ääretult pikkadena tunduda.

No tema ei kohanenud õieti millegagi. Ta on selline, väga raskesti võtab vastu kõiksugu uusi asju ja samamoodi ta on küll väga seltsiv, kui mina juures olen, aga ütleme nii, et ikka mitu nädalat läks aega enne kui ta niimoodi ise hommikul rõõmsalt jäi. (E 28, laps 2-aastane, PPH).

Paar nädalat ei ole tegelikult harjumiseks pikk aeg ja see, et laps vanema juuresolekul on julge, seltsiv ja tunnetushuviline, aga tõmbub endasse ja kaotab huvi välismaailma vastu ema lahkudes, on täiesti tavaline ja loomulik (Bowlby)

Ongi tunda, et natukegi suuremad lapsed kohanevad hoiuga märksa paremini. Neil lastel on nn sisemine ema-pilt juba olemas, deprivatsioon emast /isast lahutamisel ei ole enam nii suur. Samas aitab kaasa ka kõneoskus ja võime mingilgi määral aega ja ruumi tajuda: et ema tuleb, kui lõuna on söödud, et ema läheb tööle – laps teab, kuhu, ja tuleb sealt ruttu-ruttu jälle oma lapse juurde tagasi.

Kohanes päris kenasti – esimene kord olin temaga terve päeva koos – tegime kõiki asju koos kaasa. Järgmine kord juba saatis mu rõõmsalt ära ja üldiselt sai hästi pihta ka lasteaia korrale ja reeglitele. (E 25, laps 3a, PPH)

Emad jälgivad oma lapse esimesi päevi /nädalaid hoius ja püüavad leida võimalusi kohanemise kergendamiseks. Samas jälgitakse kasvatajate käitumist ja vaetakse, kas mingi tegevus või tegemata jätmine võiks last aidata või, vastupidi, raskendab veelgi kohanemist.

Esitaks on seal kohas õudselt head rutiinid. Asjad käivad iga päev samal viisil – alati. Ja see saab tõesti juba kahe päevaga selgeks. (E 25, laps 3a, PPH)

Ja seal olid muidugi lühikesed päevad ja vähe lapsi ja kõik oli kuidagi selline hästi sõbralik ja kodune ja see kasvataja oli muidugi super, võtab nagu oma lapsi kõiki ja tema jah niimoodi vaikselt väga palju aitas, selles suhtes, et võttis nagu tähelepanu endale rohkem. (E 28, laps 3a, PPH)

Et nagu ei visatud lapsi lihtsalt üle ukse. Et see hästi palju nagu aitas kaasa, et nad ei pidanud sinna nagu üksi jääma. Et noh teinekord ta ikka jäi sinna nutuga, aga see oli üliharva. Et ma väga imestasin, et ta nagu nii ilusti selle vastu võttis (E 28, laps 3a, PPH)

Kui laps ei kohane, siis otsitakse vigu nii iseendast kui senisest kasvatajast (oleks pidanud paremini harjutama), lapse iseloomust (a ongi selline, ei harju, arg) ja muidugi ka päevahoiupaigast.

Minu etteheide on see, et tõesti uut last oleks pidanud jälgima, ta ei ole ju harjunud, ta läks sinna tõesti parimate kavatsustega ja ei olnud nagu sisuliselt midagi ette eita, aga sellel asjal ei olnud niimoodi mõtet (E 37, 3-aastane, lasteaed.)

Ei tehtud seda, et see laps tunneks ennast niimoodi, et see ei ole ikkagi kole kohtja midagi ei ole halvasti, et lasti lihtsalt istuda ja nutta seal, väiksed õnnatud tatised lapsed istuvad seal ja nutavad. Mul on mõnele inimesele konkreetset etteheide, mõnele õpetajale. Et noh, ei saa nii, kui sa juba oled seal, siis sa pead tegema lapse elu natuke inimväärsemaks. (E 37, laps 3a, lasteaed)

8.6.2 Tegevused päevahoius

Vanematele on oluline, kas lapsed saavad päevahoius süüa, magada ja kas tegevused käivad kindla päevakava järgi või pigem asjaolusid arvestades. Peab ütleva, et selles osas on vanemad eri meelt – mõnele meeldiks, kui laps päevahoius magaks, teised eelistavad taas magamise koduseks tagavuseks jätta, et tagada vanematel rahulikku vaba aega ka siis, kui laps on kodus.

Nad said jah süüa ja see mulle sobis, et nad said seal putru ja meega teed. Et need tooted olid seal mahedad täistera pudrud. Samas mulle tundus jällegi, et selles mõttes päevakava oli vale, et peale sööki minu arust peab laps minema magama ja õues peab käima enne sööki. (E 33, laps 3a, PPH).

Sööb on ka hea. Kasutavad mahepõllunduse tooteid, kohapeal teevad tervislikku toitu – supp, taimetee, sepik... Magamise võimalus on küll olemas, aga meie ei ole seda kasutanud. (E 25, laps 3a, PPH)

Näib, et väike perepäevahoid annab võimaluse pakkuda tervislikku toitu ja harjutada neid sellega – vanemad, kes võib-olla ise kiusatusele järele annavad ja rämpstoitu ostavad, näevad üldiselt hea meelega, et laps harjub täisväärtuslik toiduga.

Söögiaeg oli keset päeva, nii et söömistega oli jama, noh et kord oli liiga väsinud, et süüa, siis jälle liiga nälgjane, et magama jääda ja mingi siuke jama oli. (E 33, laps 2a, PPH)

Söök hoidja kodusöök, kus võeti väga arvesse laste soove (nt kasvataja ütles „Pidime käima poes tomatipastat ostmas, sest Roope tahtis, et ma homseks lasanjet teeks”). Magavad need lapsed, kes koduski magavad. Esimesel aastal, kui meie laps polnud harjunud sees magama, viisime iga päev käru kaasa ja meie laps magas rõdul kärus, teised toas. Ja väiksem lastest magas sohva voodiriiete kastis madratsi peal (muidugi polnud kast voodi alla lükatud), teised sohval, ja keegi taas hoidja abieluvoodi magamistoas (kahetoaline korter, ja lapsi oli siis hoius (ES 37, laps 2a, PPH).

Viimasest kirjeldusest paistab eriti selgelt PPH paindlikkus ja lapsesõbralikkus. Sageli kostab nii vanemait kui ka perepäevahoidjailt ühe või teise asja kohta, et „nii ju ei saa /ei või” – ollakse harjunud kindlate magamisasemetega, oma õue vms-ga. Selle asemel, et et otsida olukorrale sobivaid lahendusi, kurdetakse võimaluste puudumise üle. Üks erinevus alternatiivsete hoiupaikade vahel näibki olevat see, kas tegijail jätkub loovust ja julgust loovaks tegutsemiseks või püütakse täita mingeid kunagi kehtinud norme ja reegleid, küsimata, kas need hetkel üldse veel kehtivad või vajalikud on.

Mängu ja õuesolekuga on lapsevanemad üldiselt rohkem rahul kui söömise ja magamisega – ju mängu juures oodatakse vähem mingite kindlate reeglite arvestamist.

Seal oli see vabamäng, mis mulle meeldis ja seal oli natuke eri vanuses lapsi, nii et nad õpetasid üksteist mängima. Suuremad lapsed õpetasid väiksemaid mängima ja seltskond oli piisavalt väike, et nad said koos mängida (E 33, laps 3a, PPH).

Õues on kaks korda päevas, liiguvad palju. Koht on paneelmaja, käivad mänguväljakul, seal käib ka teisi piirkonna PPH oma rühmadega. Koht on turvaline ja muidugi kasvataja jälgib kogu aeg. Ja vahel käivad lähedases metsas ja suusaradadel jne (ES laps 2 aastane, PPH)

PPH on mitte ainult paremad võimalused harjutada last tavalisest erinevate söökidega, vaid ka fantaasiarohkema mänguga.

Mänguasju oli ja nad mõtlesid neid ise välja. Nad olidnoh, ma ei oska öelda, kust see tuli, aga nad oskasid mängida. Rohkem kui enamikus tavalasteaiaaegades. See on, noh, kuidagi suur kingitus, mis me oleme sellest kohast kaasa saanud. (E 33, laps 3a, PPH)

Vähe oli muidugi mänguasju, et liivakast oli ja siis oli kiik ja siis oli midagi ronimiseks, et õieti ei olnud midagi, aga lastel ei olnud küll viga, nemad mängisid, neil fantaasia lendas väga hästi, et selles suhtes küll midagi ei saa, et vähe oleks mänguasju või et neil tegevust ei oleks olnud. Mäng käis kõva. (E 28, laps 3a, PPH).

Viimases katkes kurdab ema algul taga tavalasteaiale omast varustatust, soovides, et mänguasju oleks ikka rohkem. Samas aga nendib ta, et laste jaoks on mänguasju piisavalt ja et lapsed vastupidiselt ta ootustele mängivad sisukaid ja loovaid mängu.

Laps hakkas suhtlema teistega, muutus täiskasvanumaks või noh mis täiskasvanumaks, aga noh, asjalikuks, hakkas üksi mängima, varem ta ei mänginud üksi, siis ta õppis ise mängima. Et see oli selline hea, et üksinda, et kui tuli sealt, siis hea meelega mängis üksi ... ei, kõik oli positiivne, kõik. (E 28, laps 3a, PPH)

Ei ole mingit päevakavast rangelt kinni pidamist, aga hommikul on hommikuring, kus lapsega – iga lapsega! – luuakse isiklik suhe. Enne õuest tuppa minekut tõstab kasvataja üles ja laulab midagi paar lauset jne. Sööma hakkamise ett käib mingi kindel laul jne jne. Ei kujuta ette midagi, mida oleks veel paremini võinud teha. (E 25, laps 3a, PPH).

Samas kurdab üks ema, kes majanduslikel põhjustel PPH-st loobunud on, vaba mängu harjumatu puudumise üle.

Mulle ei meeldi uue koha, selle lasteaia mänguvõimalused ja et seal vaba mängu ei ole, ainult suunatud tegevus jällegi, et see, et nelja-viieaastasel on ainult suunatud tegevus, ei tundu minu jaoks õige. Mulle tundub, et kui inimene selles vanuses ei õpi mängima, siis on see, noh, suur puudujääk. (E 33, laps 4, lasteaed)

PPH emad näivad rahul olevat sellega, et laste vaba mängu tähtsustatakse ja et samas siiski juhitakse ja jälgitakse, et lapsed harjuksid üheskoos tegutsema, sõbruneksid ja tunneksid end hoiupaigas hästi.

Nende mängu aidatakse pigem täiendada, pigem selliste näpunäidetega, et seda võiks proovida. . (E 37, laps 4 a PPH)

Laps tahab seal käia ja olla. Ja kasvatajate isiklik ja individuaalsust toetav suhtumine nakkab – ükskord nüüd (juba ärakolinuna) üle pika aja viisin lapse hoidu ja uksele tuli vaatama ja rõõmsalt tervitama üks

väike poiss. Kohe selline tunne, et laps on oodatud, teda tahetakse, ta ei ole tüütu, ei ole üleaarne. (E 25, laps 3, PPH)

Iga lapse sünnipäevaks tegi hoidja koogi ja koos lastega anti väike pakike ja kaart (väike raamat, või 1-a. sünnipäevaks pisike pehme pall). J iga laps sai hoidjalt väikse jõulukungituse. (ES, laps 2, PPH)

8.6.3. Põhjused, miks vanemad on valinud oma lapse hoiupaigaks perepäevahoiu

Kuna käesolev uurimus on seotud alternatiivsete hoiuvormide arenguprobleemidega Eestis, siis ei intervjuerinud me erinevates hoiuvormides käivate laste vanemaid. Valisime täiendavaks küsitluseks ainult perepäevahoius käivate või käinud laste vanemaid. Vanemate hulgas on nii neid, kes on alguses pannud lapse PPH ja hiljem viinud lasteaeda (majanduslikel põhjustel või sellepärast, et kättesaadav PPH töötas ainult lõunani, aga hoitu vajati terveks päevaks, või sellepärast, et tavalasteaias oli kättesaadav logopeed), kui ka neid, kes lasteaias käivale lapsele leidsid koha perepäevahoidu (tavaliselt siis, kui laps ei kohanenud lasteaias).

Seega siis küsimus, mis tingis päevahoiupaiga valiku – samas küsime ka, kuidas vanemad ja vanemate hinnangul lapsed on rahul päevahoiupaigaga.

Miks valisin PPH... No just sellepärast, et ta selline kinnine laps oli. Jah. Ta oli sellise raske iseloomuga ja ja või noh selles suhtes, et ei tahtnud eriti võõrastega jääda. Et ta niimoodi rahulikult harjuda saaks..(E 28, laps 3, PPH)

Tundus mõeldamatu panna oma kolmene väike individualist suurde rühma, kus individuaalsusi ei arvestata. Mitte et ma ei usaldaks lasteaedade kasvatajaid – lihtsalt selles süsteemis ei ole võimalik heal kasvatajal lapsesõbralikult asju ajada. Perepäevahoid on see-eest inimlik ja lähedane. Ka see on hea, et seal saab suuremate ja väiksematega koostöökogemuse. (E 25. laps 3, PPH)

Seal on iga laps nagu olemas, ta saab nagu küsida, ta ei pea muud moodi endale tähelepanu hankima või niisuguste noh, lihtsalt halbade tegudega või kellelegi äigama või ära kiskuma.... Nad elavad tõesti sellises maailmas, nagu lapsed võiksid elada, versus see, mis nagu muidu tahetakse teha, et tõesti poolteiseselt veetakse kuhugi viieteistkümne või kahekümne sekka. (E 37, laps 4 a PPH)

Alla 3 aastasele see mu meelest on ainus OK lahendus. Väiksem rühm, üks kindel hoidja (see viimane on ehk tähtsaim) hoid tõeliselt kodune. Üldse on selline tunne, nagu üks õige ema-vanaema kodus oma lastega õiendaks (va. Ehk see, et kodutööid hoiu ajal üldiselt ei tee, vahel midagi eesmärgiga lastele sellestki kujutlust anda. Mõnigi kord ma imestan, mida kõike hoidja viitsib lastega ette võtta (ES 36, laps 2a. PPH)

No hoidjatööga olen ma väga rahul, sest ta on tõesti väga super inimene ja väga super õpetaja. Seal oli nii rahulik ja just selline väike, kõik oli teada, kõik lapsed olid teada, see tekitab sellist nagu turvalisust, nagu oma kodus. (E 28, laps 5-a., PPH)

Kokkuvõte

Lapse kasvuolud sõltuvad rohkem tema hoiupaigast kui maast või linnast, kust ta pärineb (Lahikainen ja Strandell 1991). XXI sajandil suureneb Euroopa maades vanemate tung minna tööle, jättes väikesed lapsed hoitu, seega hoitu kvaliteet ja hoiupaikade valik on laste arengu ja tuleviku seisukohalt esmatähtis.

Kui hoiuskäivate laste osakaal oli väike, oli tõenäolisem, et hoiu mittekohanev laps sai kasvada kodus. Mida üldisemaks muutub päevahoid, mida üldisemalt töötavad mitte ainult emad-isad, vaid ka vanaemad-vanaisad, seda olulisem on perepoliitika areng ja erinevate hoiupaikade võrgu väljaarendamine.

Meie tulemused näitavad, et vanemad peavad parimaks kohaks oma lapsele küll kodu, kuid ei taha sellel vaatamata lasta lastel kogu koolieelset aega kodus kasvada. Lasteaeda hindavad vanemad lapse arengu seisukohalt kõrgelt ja peavad nii sotsiaalse kui ka kognitiivse arengu seisukohalt õigeks kasvukohaks.

Lasteaed on ja peabki olema lastele kõige kättesaadavam, õpetus ja tegevus lasteaedades pädevate õpetajate-kasvatajate juhtimisel on arendav, hügieen, toitlustamine jms on lasteaedades lapse huvisid arvestades hästi paika pandud ja vajalikele normidele allutatud.

Samas ei sobi lasteaed kõikidele lastele ühe hästi. Nagu näitavad ka andmed mujalt euroopa maadest, on lapsi, kes tavalises lasteaias ei kohane, need võivad olla

- tundlikumad, õrnemad, ebastabiilsemad, ülienergilised lapsed

- erivajadustega lapsed (mis iganes põhjusel)
- imiku-maimikuea piiril olevad, tavahoiuks ebaküpsed lapsed.

Mida noorem on laps, seda tõenäosem on, et ta vajaks väikest rühma ja üht kindlat hoidjat. Kui laps on väike ja mingil põhjusel veidi teistest erinev, ükskõik mis põhjusel, siis võib perepäevahoid talle õige koht olla. Samas ei ole perepäevahoid vajalik ainult väikelaste kasvatamiseks, see sobib hästi ka suurematele lastele.

Perepäevahoiu vajalikkuse teine põhjus ei lähtu lastest, vaid kohalikest tingimustest: kui piirkonnas ei ela piisavalt lapsi, et teha lasteaeda, kui napib ruume või ressursse, siis on otstarbekas kas omavalitsuse või riigi toel rajada perepäevahoiupaiku. Lastele on igal juhul palju kasulikum kodulähedane PPH kui kaugel asuv ja eritransporti vajav lasteaed.

Vanemate eelistustes (lapse iga arvestamata) on hoiuvormide pingerida järgmine:

1. kodus oma vanemate hoole all
2. kodus oma sugulase hoole all
3. lasteaed
4. perepäevahoid
5. kodus hoidja hoole all
6. väljaspool kodu hoidja hoole all

Suuremate laste puhul nihkub kodu sugulasega ja ka vanemate hoiuga lasteaiast madalamale paigale, hoidja, eriti hoidja väljaspool kodu kaotab veel enam populaarsust. Mida lähemal koolile, seda olulisemaks ja kasulikumaks peavad vanemad lasteaeda.

Käesolevate tulemuste põhjal võib eelkõige välja tuua “käärid” vanemate soovide ja tegelike võimaluste vahel. Võib oletada, et need lapsevanemad, kelle lapsed veedavad päevi vanemate ideaalist erinevas hoiuvormis, moodustavad teadliku, otsiva, aktiivse vanematüübi, kes küll kasutab olemasolevaid võimalusi, kuid eelistaks lapsele sobivamat varianti.

Lasteaeda hinnates nimetavad vanemad sageli positiivsena kooliks ette valmistamist ja lasteaiapäevade pädevust lugemise-kirjutamise-arvutamise õpetamisel. Meie tulemustes ei ole siiski koolitarkuste osa nii tähtsaks peetud kui sotsiaalset arengut, koosmängu ja ühistegevuseks ettevalmistamist ühelt poolt ja esteetilise tsükli ainetega tegelemist teiselt poolt – vanemad ei usalda oma võimeid ja oskusi joonistamise või muusika õpetamisel, samas peavad nad obligatoorseks vastava alushariduse saamist. Õpetaja usaldatakse rohkem ka liikumismängude, tantsude ja näitlemise õpetamisel. Perepäevahoiu osas ei ilmne see tendents meie uurimuses veel (vähesed kogemused) piisava selgusega, küll aga rõhutatakse vaba mängu, mängima õppimise ja koosmängu harjumuse omandamise osatähtsust.

Vanemad ei kaeba reeglina PPH tingimuste üle, on rahul söömise korraldusega ja mänguvõimalustega. Mõnedes kohtades on probleemiks päevauni, aga seda mitte PPH eritingimuste, vaid lühema tööpäeva tõttu – mitte kõik, kuid osa PPH töötab lühendatud päevaga, meenutades osaliselt mängurühma.

Tendents (nii meie uurimuse kui ka teiste maade materjalide põhjal) näibki olevat erinevate vormide segunemine, positiivsete kogemuste (nt paljukordselt kiidetud hommikuring) ülevõtmine, oma hoiuvormi nõrkade kohtade vähendamine (nt võimaluse korral noorimate laste rühmade laste arvu vähendamine). Perepäevahoid omakorda, ühineb teise päevahoiuga või asub tegutsema lasteaiaruumides – säilitades siiski sõltumatuse.

Seega Eesti perepäevahoiu mudel ei peaks koosnema ühe konkreetse mudeli kirjeldusest. Võimalik on paika panna mõned tingimused, mis peavad olema täidetud, mis on selle hoiuvormi puhul olemuslikud ja millest järeleandmisi ei tehta. Samas võib hoiuvormile loovalt läheneda, otsida ja leida uusi lähenemisi, konkreetsetele oludele ja vajadustele vastavaid lahendusi. Olulisim näib olevat, et suhe hoidja ja lapse vahel on püsiv, soe ja turvaline ning last ümbritseb väike, püsiva koosseisuga lasterühm.

Kirjandus

- M.Ainsaar (toim.). Laste- ja perepolitiika Eestis ja Euroopas. Tartu: Rahvastikuministri büroo, 2000
- Bowlby, J. 1978. Attachment and loss: vol 2. Separation, anxiety and anger. Penguin Books, Harmondsworth.
- Bowlby, J. 2005. A Secure Base. Routledge, London
- Dencik, L. 1989. Growing up in the post-modern age. Acta Sociologica.
- Gesell, A. Ilg, F.& Bullis, G.E. 1949. Vision: Its development in infant and child. NY: P.B. Heober.
- Howes, C. Hamilton, Ce & Matheson CC 1994 Children's Relationship with Peers: Differential Associations with Aspects of the teacher- Child Relationship. Child Development 65 (1): 253-263.
- Howes C, Phillips DA & Whitebook M (1992) Thersholds of quality: implications for the social development of children in centerbased child care. Child development 63(1): 449-460.
- Huttunen E (1988) Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö. I osa: Perhe ja päivähoido kasvuympäristönä. Tutkimuksia 20. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Huttunen, E. 1983. Perhe ja päivähoido yhteistyössä. Pieksamäki Kustannuskiila OY
- Huttunen E & Tamminen M (1991) Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö. III osa: Lasten kokemukset päivähoidosta. Tutkimuksia 39. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta.
- Jensen, A. M., A. Ben-Arieh, C. Conti, D. Kutsar, M. Nic GhiollaPhadraig & Hanne Warming Nielsen(Eds). 2004. Children's Welfare in Ageing Europe.Trondheim, Norway: Norsk Senter for Barneforskning. Volume I-II
- Kernberg, 980. Internal World and External Reality. NY: Jason Aronson
- Kohut, H. 1976. The Analysis of Self. NY: International Universities Press, Inc.
- Lahikainen, A. R. 1991. Dual Socialization from the point of view of Social Competencies of Five-Years-Olds. 2nd Fenno-Hungarian Conference on Developmental Psychology 2-4 April, Budapest, Hungary. Social-Emotional Development in Family versus in Pedagogical Institution.
- Lahikainen, A.R., I. Kraav, T. Kirmanen & L. Majjala. Lasten turvattomuus Suomessa ja Virossa. Kuopio 1995.
- Lahikainen, A. R. & Rusanen, E. 1991. Uuteen päivähoidoon? Tutkimus päiväkodin sosiaalisen organisaation muuttamisaasta, vastarinnasta ja kehittämisestä. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahikainen A.r. & Strandell, H. 1988. Lapsen kasvuedot Suomessa. Helsinki : Gaudeamus.
- NICHD Early Child Care Research Network (1996) Charasteristics of infant child care: factors contributing to positive caregiving. Early Childhood Research Quarterly 11: 269-306.
- Parrila, S. 2002. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Oulun yliopiston kirjasto
- Phillips D & Howes C. 1987. Indicators of quality in child care: review of research. In: DA Phillips (ed) Quality in child care: What does research tell us? NAEYC, Washington, DC, p 1-19.
- Pollard J& Fischer J.L. 1992. Research Perspectives on Family Day Care. In: Peters DL & Pence AR (Ed) Family Day Care:Teachers College Press, NY, p 92-112
- Pulkkinen, L. 1979. Kotikasvatuksen psykologia. Jyväskylä: Gummerus
- Salmi M (1990) Ansiotyö kotona – toiveuni vai painajainen? Kotiansiotyö Suomessa työntekijän arkipäivän kannalta. Tutkimuksia 225. Helsingin yliopisto, sosiologian laitos.
- Savolainen T (1992) Laadun johtaminen: käsitteistö ja perusnäkökulmia. Tutkimuksia 126. Jyväskylän yliopisto, taloustieteen laitos.
- Scarr S & Eisenberg M (1993) Child Care Research: Issues, Perspectives, and Results. Annual Rev. Psychology 44: 613-644.
- Scarr S, Eisenberg M & Deater-Deckard K (1994) Measurement of quality in child care centres. Early Childhood Research Quarterly 9: 131-151.

Smith A (1996) Early childhood educare: quality programmes which care and educate. Teoksessa: Hujala E (ed) Childhood education. International perspectives. University of Oulu.

Stern, D. 1997. Maailma lapsen silmin. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY

Tauriainen L (2000) Kohti yhteistä laatua. Henkilökunnan, vanhempien ja lasten laatukäsitykset päiväkodin integroidussa erityisryhmässä. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 165.

Vögotski, L. 1984. Sobrannie sochinenii IV. Moskva: Pedagogika